

NOUA REVISTA ROMANA

ABONAMENTUL :

In România un an (48 NUMERE), 10 lei
„ sease luni 6 „
In toate țările uniunii poștale un an 12 „

• REDACȚIA ȘI ADMINISTRATIA
București, Calea Victoriei 62. Pașagiul No. 3
DIRECȚIA: București, B-dul Ferdinand 55
TELEFON 8/66

POLITICA, LITERATURA, ȘTIINȚA ȘI ARTA
APARE ÎN FIECARE DUMINICĂ

Director: C. RADULESCU-MOTRU
Profesor la Universitatea din București.

UN NUMĂR.

25 Bani

Se găsește cu numărul la principalele
librării și la depozitarii de ziare
din țară

Prețul anunțurilor pentru o pătrime
de pagină 10 lei.

No. 5.

DUMINICĂ, 15 MAIU 1911.

Vol. X.

N O U T A Ț I

Broșura d-lui Al. Vaida-Voevod.

Am pomenit în diferite rânduri de campania pornită de comitetul partidului național din Ungaria în contra ziarului *Tribuna*. Membrii comitetului național acuză direcția *Tribunei*, că aceasta, prin repețitele atacuri îndreptate în contra comitetului național, slăbește solidaritatea partidului românesc și face astfel pe placul guvernului unguresc. În special este acuzată *Tribuna*, că ea ar face o politică de trădare împreună cu Brote, Slavici și Mangra.

La aceste acuzări *Tribuna* a răspuns totdeauna protestând. Atacurile aduse membrilor din comitetul național nu sunt, zice *Tribuna*, decât îndemnuri la o mai mare activitate politică.

Cearta dintre comitetul național și *Tribuna* a mers agravându-se. Acum în urmă ea atinge un punct culminant prin apariția broșurei d-lui Al. Vaida-Voevod: *Mangra, Tisza și Tribuna. Un mănunchiu de dovezi adunate din Tribuna.* (Brașov, 1911. Tipografia Mureșianu).

Broșura d-lui Al. Vaida-Voevod este scrisă în scopul de a aduce dovezi că *Tribuna* trădează cauza națională.

Dacă aceste dovezi s'ar fi adus ar fi fost poate un bine. Atunci ar fi înțeles ori și cine că procesul dintre *Tribuna* și comitetul național s'a terminat cu victoria acestuia din urmă.

Din nenorocire broșura d-lui Al. Vaida-Voevod nu aduce dovezi, ci simple afirmări. Ni se afirmă că d-nii Oncu și Ciorogariu proprietarii *Tribunei* au rămas prieteni cu Mangra, Brote și Slavici, deși aceștia din urmă sunt desavuați în public de cei doi dintâi. Ni se afirmă apoi, că între Mangra, Ciorogariu și Tisza ar fi un complot în scopul de a nimici partidul național românesc. Care ar fi interesul însă al d-lor Oncu și Ciorogariu să urzească o trădare, nu ni se spune.

Argumentarea d-lui Al. Vaida-Voevod se reduce în fond la următorul raționament: Românii ca să învingă trebuie să fie solidari. Solidaritatea se menține prin comitetul central al partidului. Cine atacă comitetul central luptă în contra Românilor înșiși. *Tribuna* atacă, deci *Tribuna*, etc....

La această argumentare este o singură obiecțiune de făcut.

Solidaritatea dintre membrii unui popor nu se poate cimentă prin încrederea oarbă în anumiți indivizi,—fie aceștia cât de cinstiți și patrioți;—ci numai prin încrederea poporului în anumite principii, clar exprimate. Cari sunt principiile pe cari le reprezintă comitetul central al partidului național? Îndreaptă *Tribuna* contra acestor principii atacurile sale? Nu, sau da; aci este chestiunea. Dacă nu, atunci toată campania contra *Tribunei*, cu acuzarea de trădare, este nedreaptă. O trădare în politică nu comite cineva decât în contra principiilor; în contra indivizilor nu se comite decât cel mult ingratitudine.

La acest punct trebuia să răspundă broșura d-lui Al. Vaida-Voevod. Regretabil că pe acesta nici nu l'a atins.

Noi, Românii din Regat, nu putem lua parte la campania contra *Tribunei*, decât atunci când ni se va dovedi că acest ziar a părăsit programul național; căci numai atunci este o trădare. Dacă a părăsit numai comitetul național, atunci ne pare rău, este drept, dar cor cu unii contra altora nu putem face. În cazul acesta din urmă nici nu avem de ce să ne dăm părerea. Certurile personale nu ne privesc.—*Verax.*—

Bustul lui Barbu Constantinescu.

Duminea trecută s'a inaugurat la Școala normală a *Societății pentru învățătura poporului român* bustul răposatului profesor Barbu Constantinescu. La solemnitatea inaugurării d. P. Gârboviceanu, actualul director al școlii normale, a ținut o cuvântare în care a arătat pe scurt biografia și meritele lui Barbu Constantinescu. Extragem din această cuvântare următoarele:

Barbu Constantinescu s'a născut în Ploești în anul 1839 și a murit în anul 1891. Tatăl său, Constantin, a fost preot la biserica Sf. împărați din localitate. Cunoștințele elementare le-a căpătat într'o școală grecească din Ploești. În vremea aceea vine în Ploești Vicarul Sf. Mitropolii și apreciindu-i deșteptăciunea îl ia cu sine la București spre a-l da la seminar.

A terminat colegiul Sf. Sava.

La 1860 a obținut o bursă și a studiat teologia și filosofia la Universitatea din Lipsca. Aci a avut de profesor pe marele pedagog Ziller.

La 1866 se întoarce în țară.

A fost profesor la seminar, la liceul Matei Basarab, la Azilul Elena Doamna și la Facultatea de teologie.

Cele mai frumoase momente din viață, Barbu Constantinescu le-a jertfit pentru școlile societății pentru învățătura Poporului român. În 1874 Ianuarie e numit profesor de pedagogie și limba română, iar mai târziu profesor de istorie. În 1877 Noemvrie, e numit și director și stă până în Iulie 1888. Pe lângă aceasta ori de câte ori nevoile școlii cereau, el predă lecțiuni și din alte obiecte de studiu. Așa el a predat și lecțiuni de geografie și de limba franceză.

Barbu Constantinescu a fost numai suflet pentru această societate și școlile ei.

Sub puternica influență a mișcărilor pedagogice din Germania, Barbu Constantinescu întemeiază în anul 1881 o societate, care să se ocupe cu înființarea de grădini de copii sau fröbeliene.

El caută să producă și o mișcare pedagogică în țară. Publică în abecedar și diferite alte cărți de școală. Colaborează la diferite reviste pedagogice. Intemeiază revista săptămânală „EducaTORUL”.

Școala și biserica erau pentru Barbu Constantinescu cele două pârghii puternice și binefăcătoare în serviciul țării și al poporului român. Și de aceea pune el un așa de mare preț pe educația îngrijită a viitorilor învățători și cere pentru preoțime o facultate de teologie și seminarii altfel organizate.

Ca profesor, Barbu Constantinescu eră foarte iubit de școlari. El nu eră destul de bine înzestrat cu darul vorbirii. N'avea fraza bogată și meșteșugită. Avea însă ceva mai prețios: avea inimă. El ținea foarte mult ca tot ce se spune școlarilor să influențeze și educativ. Făcea aproape regulat mici digresiuni în legătură cu chestiunile ce desvoltă, cari tindeau să îmbogățească sufletul cu sentimente alese,—să formeze caracterul! Și la aceasta se potriveau de minune obiectele lui de studiu: Pedagogia și Istoria! El semănă zi cu zi, lecție cu lecție sămânța conștiinței de sine, a patriotismului, a muncii și devotamentului pentru binele obșteșc!

CESTIUNI ACTUALE

PROCESUL A. C. CUZA — SOCOR

Prin luna Februarie trecut, d. Emanuel Socor publică o broșură, intitulată: *O rușine universitară. Plagiatul d-lui A. C. Cuza*, care din prima zi este semnalată și discutată de presă.

În broșură se analizează scrierea d-lui Cuza, *Despre Poporație* (apărută în 1899) cu un îndoit scop:

1) D. Socor își propune să dovedească că multe pagini cuprinse în scrierea d-lui Cuza sunt traduse după scrierile altor autori străini, fără ca să se arate aceste împrumuturi prin semne de citație sau pomenire de nume; și d. Socor afirmă

2) că însăși concluziunile la care ajunge d. Cuza, nu sunt originale ale sale, ci ele au fost de mult cunoscute și altor scriitori.

Din citirea broșurei d-lui Socor, rezultă pe deplin dovedit primul punct și anume, că multe pagini sunt traduse după diverși autori, necitați. Ar fi o încăpățănare ridiculă să mai tăgăduiască cineva existența în scrierea *Despre Poporație* a multor pagini, unele traduse literal, altele mai liber, după Robert von Mohl, G. von Rümelin, Fr. S. Nitti, J. B. Say, G. de Molinari, Simonde de Sismondi, etc. Broșura aduce pentru dovedirea faptului acesta probe mai mult decât suficiente.

În ce privește al doilea punct însă, dovedirea nu rezultă tot atât de sigură din citirea broșurei. D. Socor alege din concluziunile d-lui Cuza pe acelea cari sunt pe placul său să le discute, și noi, cititorii, nu suntem în măsură să știm, dacă aceste concluziuni sunt singurele, sau sunt măcar cele mai importante. Pentru a fi în regulă și asupra acestui punct, d. Socor ar fi trebuit să discute pe larg tot cuprinsul din ultima parte a scrierii d-lui Cuza, în care sunt enumerate concluziunile. D. Socor n'a făcut aceasta, și are chiar aerul să creadă că aceasta nu eră de trebuință.

„Dacă întreaga concepțiune teoretică este plagiată,—„își zice dânsul la pag. 101 a broșurei,—ce importanță mai au încheerile practice, pe cari d-sa (Cuza) „le deduce din ea, și *întru cât* aceste încheeri pot fi „*originale*? Mai de grabă am putea spune, că încheerile sale practice sunt „incoronarea întregului său „plagiat“, dacă o asemenea propoziție ar fi serios acceptabilă“.

Și apoi continuă: „Totuși să cercetăm măcar în „treacăt aceste „încheeri practice“ și să vedem în „ce constă originalitatea lor“.

Ar fi trebuit să le cerceteze d. Socor, nu în treacăt, ci cu tot dinadinsul. Și iată pentru care motiv.

Scrierile de economie politică,—ca și cele de morală, de sociologie, de filosofie,—pot fi elaborate în două chipuri cu totul deosebit. O parte dintre autorii lor pleacă dela observațiunea precisă a faptelor, și apoi treptat se ridică până la generalitățile rezumă-

toare; pe când alți autori încep prin a-și formula mai întâi câte o ipoteză generală, și numai în urmă se trudesă să-și justifice ipoteza prin observarea faptelor. Și într'un chip și în altul se poate ajunge la rezultate durabile pentru știință. Negreșit mai riscată este calea pe care o apucă acei din a doua categorie, calea care pleacă dela ipoteze spre fapte,—și în această categorie se găsesc mai toți farsorii—dar, deși riscată, calea aceasta nu poate fi condamnată din principiu. Un geniu care imaginează o bună teorie ipotetică, și vine pe urmă să o justifice prin fapte, nu este mai puțin folositor științei Economiei politice, decât este muncitorul metodic, care prin răbdare se ridică dela fapte la teorie. Karl Marx, bunioară, a avut mai întâi în minte teoria *plus-valoarei*, și numai în urmă s'a gândit să adune faptele care să o justifice; și încă această justificare a făcut-o el cu atâta grabă, și cu atâta neglijență, că mulți l'au acuzat de plagiat. Acuzare nedreaptă, bine înțeles. Pentru Karl Marx, explicarea *capitalului* sta în teoria dela care plecase, iar nu în materialul adunat dela diferiți autori și care nu servea decât ca justificare.

Din ce categorie de autori face parte d. Cuza?

Până la aparițiunea broșurei d-lui Socor, ar mai fi putut fi o îndoială; astăzi însă îndoială nu mai poate fi. În cazul cel bun, adică în ipoteza că dânsul este un autor serios, d. Cuza nu poate face parte decât din categoria a doua. Dela observarea precisă a faptelor dânsul nu a putut pleca, căci un observator precis observă, înainte de toate, în mod riguros indicațiunea isvoarelor. Pe împrumuturi anonime, luate dela unii și dela alții, nu se clădește nimic durabil în știință. Rămâne dar să admitem, că d. Cuza va fi plecat dela câteva teorii ipotetice, personale, sau presupuse personale, și pe acestea dânsul, în urmă, a voit să le justifice. În această operă de justificare, d. Cuza n'a mai ținut seamă de legile proprietății literare, ci a procedat repede: tot ce convenea teoriei inițiale să încorporeze scrierii, tot ce nu convenea se lăsă la o parte. Așa se explică pentru ce tocmai capitolele dela început ale *Poporației* sunt și cele mai slabe, și pentru ce lipsesc din scriere capitolele referitoare la politica țării românești! D-l Cuza eră probabil grăbit să ajungă mai curând la încheerile, cari cuprindeau ipotezele favorite d-sale! În grabă a uitat să mai pună semnele de citațiune și să indice numele autorilor! De altmintreli, în opinia sa, așa ceva eră și fără importanță. Important eră să se justifice teoria cea originală, care avea să dea o nouă direcție în economia politică.... să se justifice încheerile practice!

Aceste încheieri practice sunt enumerate și discutate numai în treacăt de d. Socor în broșura sa. Din această cauză, broșura aceasta este incompletă, întru cât ea voiește să dovedească absolută lipsă de valoare a scrierii *Despre Poporație*.

Bine înțeles însă, din faptul că broșura d-lui Socor este incompletă, nu rezultă că scrierea d-lui A. C. Cuza este de valoare, ci rezultă numai că ea poate fi de valoare. Cititorul broșurei nu are destule elemente

ca să se pronunțe, în cunoștință de cauză, și asupra acestei posibile valori.

Broșura d-lui Socor, cu un cuvânt, dovedește plagiatul d-lui A. C. Cuza, atât și nimic mai mult.

Acum să venim la șirul evenimentelor petrecute cu ocazia acestei broșuri.

D. Socor de odată cu probele plagiatului numește pe d. A. C. Cuza o *rușine universitară*, prin luna Fevruarie. Pentru d. Socor, un profesor universitar care plagiază este o rușine.

Ce rămâne după aceasta d-lui A. C. Cuza de făcut?

Dacă ar fi să judecăm, cum se judecă în cazurile normale, ar trebui să zicem, că-i rămânea: 1) sau să dovedească că d. Socor a falsificat citatele și a pus pe două coloane texte fictive; 2) sau să explice plagiatul ca o neglijență, punând în evidență, după deosebirea pe care am făcut-o și noi mai sus, valoarea intrinsecă a lucrării.

În cazul dintâi, dacă se dovedea falsificarea citatelor, d. Cuza se găsea înaintea unui calomniator ordinar; în cazul de al doilea, cel mult înaintea unui critic prea sever. Numai în primul caz putea fi vorba de un proces înaintea curții cu jurați.

Dar d. Cuza a făcut tocmai aceea ce nu i-ar fi trecut nimănui prin gând să facă: a dat pe d. Socor în judecata Curții cu jurați, nu pentru a proba falsificarea textelor puse pe două coloane, ci pentru a proba că, deși cu pagini plagiuate, scrierea sa, *Despre Poporație*, are totuși o anumită valoare! Jurații să condamne pe d. Socor, fiindcă acesta nu s'a mulțumit să constate plagiatul, ci a îndrăznit să califice și valoarea scrierii întregi!

Oricare altul, în locul d-lui Cuza, în cazuri de asemenea natură, ar fi apelat mai curând la judecata oamenilor competenți în materie de Economie politică, singuri în stare să se pronunțe asupra valorii ce mai rămâne scrierii *Despre Poporație* în care s'au dovedit pagini plagiuate! D-l Cuza însă, ca nimeni altul, apelează la judecata Curții cu jurați.

Iată primul lucru extraordinar, și de aci înainte lucrurile extraordinare se țin lanț.

Procesul s'a desfășurat zilele trecute la Iași. Cari au fost pretențiunile d-lui Cuza? Să se condamne d. Socor, fiindcă acesta prin broșura sa a defăimat persoana d-lui Cuza, cu intenția de a lovi în sfânta cauză a naționalismului! D-l Socor, zice d. Cuza, a luat ca pretext dovedirea paginilor plagiuate, pentru a-l lovi pe dânsul, și a face astfel pe placul jidanilor!

Prin urmare, la o parte cu culpa delictului de plagiere, aci este vorba de ceva mai important, de ceva mai grozav... este vorba de nimicirea unui apostol al naționalismului! Dușmanii Românilor vor să profite de un lucru de nimic pentru a câștiga o victorie! Se impune dar ca rațiunea de Stat să intervină, și să nimicească planul dușmanilor. Jurații să nu se uite la textele puse pe două coloane; să nu examineze dacă acestea sunt identice sau nu; ci să se uite că în fața

lor stă chiar el însuși d. A. C. Cuza, apostolul naționalismului, și că o achitare a d-lui Socor ar putea aduce o bucurie de partea ovreilor! Să lase, jurații, dovezile de plagiat de o parte și să dea un verdict patriotic.

Cu un cuvânt, d. A. C. Cuza nu face parte din rândul celorlalți cetățeni, ci dânsul ocupă în fața justiției un loc aparte. Delictele imputate persoanei sale sunt acoperite de rațiunea superioară a... Românilor!

Plăcută pozițiune pentru d. Cuza, negreșit. Este întrebarea numai, cum este cu puțință că același d. Cuza, să fie și profesor într'o școală de drept; adică într'o școală care trebuie să propage supunerea deopotrivă a cetățenilor dinaintea legilor țării?

Dar lucrurile extraordinare nu se opresc aci.

D-l Cuza, ca profesor, are studenți. Care este atitudinea acestora? Studenții se solidarizează cu profesorul lor și amenință să zdrobească pe toți aceia, cari ridică vreo bănuială asupra valorii d-lui Cuza. A zis magistrul, că în acuzațiunile ridicate în contra sa, se ascunde un plan diabolic al vrăjmașilor naționalismului, atunci aceasta este de ajuns, discipolii n'au să mai cerceteze: jos cu jidanii; trăiască apostolul naționalismului!

Acești studenți, când vor ajunge cetățeni odată, vor fi tocmai bine pregătiți ca să se închine înaintea rațiunii de Stat. Ori și ce ticăloșie națională are să găsească într'înșii niște vajnici ocrotitori.

Felicitările noastre Universității, care a reușit să producă asemeni alese exemplare de viitori cetățeni luminați!

În cazuri analoage studenții de pe la Universitățile străine n'ar fi procedat la fel. Bine înțeles când zic străine nu zic jidovești, nici cumpărate de Cahal... De acestea nici că există.

Acum patru ani s'a întâmplat, bunioară, profesorului de pedagogie, W. A. Lay dela o școală superioară din Carlsruhe o neplăcere cam indentică, cu acea întâmplată d-lui Cuza. Profesorul Lay tipărise o admirabilă carte de *Didactică experimentală*, care în scurt timp își câștigase favoarea cercurilor școlare. Pe baza ideilor dezvoltate în această carte se înființă și o revistă de *Pedagogie experimentală*, în a cărei direcție figură numele lui Lay alături de acela a lui Ernest Meumann, o autoritate în știința pedagogiei. La a doua ediție, *Didactica experimentală* găsi un recensent sever,—un fel de Socor,—care pe lângă că tăgăduia cărții valoarea ce i se atribuia mai înainte dar aducea și dovada că multe din paginile ei sunt plagiuate. D'abiă apăruse recensia în *Zeitschrift für Psychologie* (vol. 43. pag. 290) că atât directorul dela revistă, E. Meumann, cât și editorul cărții în cestiune pretinseră lui W. A. Lay să se explice. Explicarea acestuia urmă imediat, și nu fu tocmai copilărească. Se strecuraseră câteva pagini traduse după autori străini, fără să fi fost citate, din greșeala copistului. Lay își recunoștea greșeala; denunță chiar alte câteva pagini traduse tot în aceleași condițiuni și care

scăpase din vedere recensentului. Valoarea cărții, în fond nu era atinsă prea mult...

Cu toate acestea, profesorul Lay fu silit să părăsească direcția revistei de *Pedagogie experimentală*, și să înceteze și cursul său public. Doar ca *privatgelehrte* își continuă mai departe activitatea sa științifică. Mulți studenți, se folosesc și astăzi de scrierea lui Lay; și unii sunt chiar entuziasmați de ea. Nici un student însă n'a gândit să convoace o întrunire publică de protestare în contra recensentului care a produs o așa mare neplăcere lui Lay.

Dar negreșit, ți u să adaog, că în Germania studenții sunt simpli studenți; și nici unul dintre ei nu doarește să fie altceva. Răzbunarea celor prigoniți, precum și lupta omerică contra armatei Cahalului nu intră în competența lor. Apoi în mentalitatea studenților de aiurea extraordinarul joacă un prea mic rol. De aceea ei sunt și prea puțin agitați!

Procesul Cuza-Socor s'a amânat deocamdată. Până ce el să se judece într'o zi, d. Cuza va avea destul timp ca să convingă pe toți bunii Români de pericolul care le amenință patria prin răspândirea broșurei d-lui Socor. La viitoarea înfățișare a procesului țara întreagă va fi împărțită în două tabere: de o parte bunii naționaliști și de altă parte vânduții Cahalului jidovesc. Vom avea război civil, Doamne ferește!

Dacă d. A. C. Cuza, ar fi însă și om de inimă, cum este și naționalist, ar putea să ne scape de o așa mare nenorocire. Profitând de broșura d-lui Socor; dânsul ar putea tipări o a doua ediție din scrierea sa *Despre Poporație*, în care să se așeze la locul lor toate indicațiunile bibliografice, și toate semnele de citațiune. Atunci toată lumea ar fi împăcată. În primul rând, ar fi împăcați chiar cititorii d-lui Cuza; fiindcă de când cu broșura d-lui Socor, nu știu prin ce minune, au dispărut din librării toate volumele primei edițiuni!

C. Rădulescu-Motru

CESTIUNI CULTURALE

ORE DE EDUCAȚIE

Educația și nu instrucția este scopul școlii.

În Martie anul acesta, **M. S. Regele** a spus comisiunii parlamentare care îi aducea răspunsul la adresă: «Sunt încredințat că îmbunătățirea ce se va aduce în folosul corpului didactic va fi un îmbold nou la munca lui pentru buna îndrumare a tinerimii școlare.

Față de actul generos al guvernului de a mări salariile corpului didactic, acesta din urmă va putea să răspundă așteptărilor Suveranului nostru și țării întregi printr'o cât mai conștiincioasă îndeplinire a misiunii sale. Îndeplinirea datoriei rezultă din înțelegerea cât mai perfectă a scopului școlii. Acest scop este în prima linie un scop pur educativ, care tinde să desvolte aptitudinile naturale ale elevului spre un ideal moral al omenirii.

Educația voește să formeze oameni întregi, în care să se desvolte armonic toate puterile lor sufletești și trupești. Tendința ei este să creieze personalități în care spiritul să dirigă corpul, iar actele lor să fie dictate de conștiința lor morală.

Dar școala este înființată de societate și în ea se cresc ființe sociale. Scrierea, citirea, vorbirea sunt opere sociale, care pun pe om în legătură cu alt om. În societate omul este un element sau o unealtă pusă în serviciul ei. Elevul cată să dobândească însușiri noi moralo-sociale, care să-l poată face victorios în mediul social sau în a doua sa natură.

Îndoitul scop individual și social al educației l'a arătat cel mai mare educator al nostru, **Christ**. În predica sa de pe munte ne spune: «drept aceea fiți voi desăvârșiți precum Tatăl vostru cel ceresc desăvârșit este», iar educația socială ne-a făcut-o prin sentimentul altruist al iubirii «iar eu zic vouă, iubiți pe vrăjmașii voștri și rugați-vă pentru cei cari vă gonesc pe voi».

Acelaș scop îndoit al educației îl arată și filosoful **Im. Kant**¹⁾ prin definiția sa scurtă și cuprinzătoare: «perfectiunea individuală și fericirea socială (*eigene Vollkommenheit und fremde Glückseligkeit*)» este scopul educației.

Idealul creștin are ca deviză: crucifică corpul tău și iubește pe dușmanii tăi. În această direcțiune trebuie îndrumată educația omenirii. Acest ideal ne impune să ne stăpânim corpul și animalitatea cu instinctele ei, ca să putem pune d'asupra lor spiritul cu însușirile sale sau personalitatea.

Idealul creștin cere ca corpul să moară pentru ca sufletul să învieze, după cum ne-a dat admirabil exemplu însuși **Christ**. **Christ** a făcut o prea frumoasă comparație între viața corpului și a sufletului sau între individualitate și personalitate când a spus că «firul de grâu care va purta roade nu se va desvoltă decât cu condiția ca bobul de grâu (sămânța) să moară mai înainte».

Să desvoltăm corpul, dar să-l întrebuițăm ca pe cel mai ascultător instrument al sufletului, ar fi scopul educației fizice.

Educația intelectuală caută să desvolte prin învățământ puterile sufletești: atenția, memoria, abstractiunea, imaginațiunea, rațiunea, iar cunoștiințele sau materiile de studiu să nu fie decât alimentele care le hrănesc.

Dar atât puterile fizice cât și cele intelectuale se manifestă prin acte. Conducerea acestor acte o face voința și voința trebuie cultivată așa ca să realizeze idealul moral al omenirii.

Pe când dar învățământul educativ desvoltă puterile trupești și sufletești, organizează ideile, conducerea morală a voinței face aplicarea lor la o viață morală.

Conducerea prin voința altuia se cunoaște sub numele de disciplină (*Regierung*), iar conducerea prin ideile și voința proprie se numește educația morală directă (*die Zucht*, **Herbart**).

Cele două mijloace de care dispune școala pentru a realiza idealul moral al omenirii sunt: întâiu învățământul educativ, apoi conducerea morală directă și indirectă²⁾.

La noi, ca și în alte state, școala a organizat învățământul, a dat idei multe, a produs un intelectualism exagerat, dar s'a oprit aci, n'a realizat conducerea morală. Chiar lecțiile de morală se dau sub formă de sfaturi, care nu-s urmărite până în traducerea lor în fapte.

Pentru ca educația să fie completă se cuvine să li se dea amândorora aceiași importanță. Ceva mai mult,

1) **Im. Kant**, *Etische Elementarlehre* (1870) S. 293.

2) **W. Rein**, *Paedog. in syst. Darstellung* II Bd. S. 555.

Herbart și cu el mulți alții, ne-a spus că «valoarea unui om nu se cunoaște după știința ci după voința sa» morală așa că după el o voință morală e de mai mare preț decât cultura intelectuală ¹⁾.

Lipsa de conducere morală din familie și din școală se resimte astăzi mai mult ca altă-dată. Și se resimte atât de mult în cât **M. S. Regele** a fost nevoit să pronunțe cu ocazia serbărilor jubilaro acele memorabile cuvinte: «Nu uitați că mai mult decât talentele, caracterele hotărăsc soarta popoarelor și că forța morală le poate apăra de înfrângere și nimicire» ²⁾.

Pentru a aduce la îndeplinire acest sfat al Suveranului nostru și pentru a răspunde trebuințelor tinerimii, am alcătuit acest program de muncă pentru profesoria noastră.

Pentru ca să se îndeplinească mai conștiincios misiunea profesorului ar urma să se adoagă conducerea morală în legătură cu învățământul educativ.

Pentru a face această conducere morală și pentru a completa unele lipsuri ale programei din educația fizică și intelectuală, propun ca în fiecare clasă a școlii primare și secundare să se facă de dirigintele clasei cel puțin o oră pe săptămână de conducere morală. Această propunere m'a îndemnat să pun titlul acestui studiu; *ore de educație*.

Un program de activitate educativă a profesorului diriginte am căutat să-l grupez în următoarele 6 părți.

1. Prima activitate este armonizarea sau stabilirea înțelegerii asupra idealului și mijloacelor educației între familie și școală. Școala este o continuare a educației familiare și chiar pe timpul școlii elevul se află sub influența familiei. Acești doi factori educativi trebuie să fie de comun acord în ceea ce privește scopul și mijloacele necesare în a realiza idealul educației umane. Acest acord stabilit la începutul școlii primare și secundare nu e inutil dacă se repetă la începutul fiecărui an școlar.

Cea dintâi și cea mai importantă școală a educației este după **Pestalozzi** familia. El e de părere ca educația publică din școală să se lege și să se bazeze pe educația din familie, «căci un învățământ fără îmbrățișarea întregului spirit al timpului de care are nevoie educația omului și fără să-l clădească pe întreaga viață a legăturilor familiare duce după mine la o metodă artificială de atrofiere a neamului omenesc: ne spune **Pestalozzi**.

După legea școlară saxonă, ne spune **Schuldirektor Pfeifer** ³⁾ anul școlar începe cu o zi de sărbătoare la care părinții participă ca la un act de legătură sau cununie între școală și familie. Atunci dirigintele clasei printr'o scurtă și calduroasă cuvântare arată rolul comun al școlii și familiei și face apel la părinți ca să-l ajute întru îndeplinirea planului educației ⁴⁾.

2. A doua atribuțiune a dirigintelui este cunoașterea psihicului și fizicului elevilor săi.

Conștinții mari și mai valoroși educatori, vechi și noi, au căutat să se formeze oameni întregi,

adică personalități în care să se desvolte în mod armonic toate puterile sufletești și trupești.

Această educație individuală și integrală, necesitează cunoașterea însușirilor elevilor ce trebuiesc educați, deci va fi nevoie dela începutul școlii să se alcătuiască *tablouri de individualitate* în care părinții să dea lămuririle necesare asupra însușirilor fizice, intelectuale și morale ale elevului. Tabloul de individualitate cuprinde deoparte întrebările iar de alta răspunsurile asupra însușirilor elevului. Aceste tablouri sunt începutul unor studii de cunoaștere de sine însuși, care se vor continua treptat de elevi împreună cu dirigintele. Ele au de scop să facă cunoscute însușirile rele ca să le corijeze și pe cele bune ca să le stimuleze.

Am alcătuit un asemenea tablou cu 43 întrebări pentru elevi clasei I B ai gimnaziului **Cantemir Vodă** și mulți elevi au notat defectele lor fără nici un înconjur.

A cunoaște cât mai de timpuriu individualitatea elevului este problema școlii educative, căci adevăratul caracter este acela care apare din copilărie și durează toată viața, ne spune **Queyrat** ¹⁾.

În educație ca și în medicină, educatorul nu se substitue naturii, ci o ajută numai. Să ni se dea deci simptomele, ca să punem diagniza și să aplicăm exact tratamentul.

Pentru alcătuirea unor asemenea tablouri de individualitate ne au deschis alții calea și noi n'avem decât să ne folosim de experiența lor ²⁾.

3. Atât în tablourile de individualitate cât și în ora de educație din clasă cea dintâi preocupare este aceea a însușirilor fizice. Chemarea omului pe pământ este folosința lui de o viață completă atât trupească cât și sufletească, iar idealul educației și deci al școlii, este a-l pregăti pentru această viață completă ³⁾.

Cele dintâi pregătiri pentru viață completă sunt acelea care privesc conservarea directă a individului, cu atât mai mult cu cât buna conservare a individului atrage după sine și o bună conservare a neamului. Îngrijirea fizică se impune și prin faptul că viața de școală, pe care elevul o petrece ca copil și adolescent, coincide cu dezvoltare fizică a corpului. Cea dintâi datorie morală, ca un respect adus legii de conservare individuală și a neamului, este îngrijirea și completa dezvoltare a corpului. Bine este ceea ce ajută la conservarea și perfecțiunea neamului, rău este ceea ce o amenință.

Capitalul de viață ce-l moștenim e un bun, ne spune

H. Spencer, pe care n'avem să-l folosim decât în uzufructul lui pentru a-l transmite urmașilor noștri intact, dacă nu mărit.

J. J. Rousseau ⁴⁾ cere ca copilul înainte de a deveni înțelept și raționabil să devină robust și sănătos, ca să fie întâiu om prin vigoare și apoi prin rațiune.

Cunoștințele despre conservarea sănătății vor alcătui deci prima preocupare a vieții școlare. Dar aceste cunoștințe nu se vor preda sub formă de cursuri sau discursuri, ci conform principiului fiziologic că organele care se exercită numai acelea se dezvoltă, se vor da sub formă de exerciții. Exercițiile des repetate până vor deveni deprinderi zilnice vor face educația fizică. Sistemul care se apropie mai mult de adevăr, după părerea mea, este acela al lui **I. P. Müller** sau 15 minute de exerciții pe zi

1) Ca dovadă e că de câte-ori se distinge cine-va printr'o performanță de seamă se decorează cu medalii Răsplata muncii cl. II-a, iar când se distinge prin clădirea unei școli sau biserici se decorează cu medalia Răsplata muncii cl. I a.

2) Amintiri despre Jubileul de 40 ani de domnie al M. S. Regelui Carol I (1906) p. 62.

3) Pfeifer Oskar, Mehr Aufsicht, mehr Sitte, Leipzig (1898) S. 5.

4) **Armstreff**, Schule und Haus in ihrem Verhältnis zu einander beim Werke der Jugendzucht, Paed. Mag. No. 122. **C. Dimitrescu-Iași**, Educația în familie, Revista pedagogică An. I (1892) p. 49.

P. F. Thomas, L'éducation dans la famille, Les péchés des parents (1908).

1) **Queyrat**, Les caractères et l'éducation morale (1907) p. 26

2) **Brinkmann**, Individualität oder Schulerbilder (1908) *Mitteilungszeitung*, Die Pflege der Individualität, Paed. Mag. No. 61.

3) **H. Spencer**, De l'éducation intellectuelle, morale et physique (1908) p. 13.

4) **J. J. Rousseau**, Emile ou de l'éducation, livre second. p. III. «Sitôt qu'Emile saura ce que c'est la vie, mon premier soin sera de lui apprendre à la conserver».

pentru sănătate¹⁾. Dar pentru ca educația fizică să fie completă, exercițiile se vor întinde asupra întregului organism, căci organele lucrează solidar întru susținerea vieții. De aceea propun să se întindă exercițiile asupra următoarelor organe: 1) organelor de simț, 2) organelor de nutriție, 3) de respirație, 4) musculaturii, 5) fonației, 6) adaptării la mediul cosmic (piele, băi), 7) exerciții de rezistență fizică (marș, curse), 8) libere (joc, luptă), 9) exerciții de muncă și odihnă, 10) de izolare și profilaxie.

Aceste exerciții socotite după număr sau durată se pot trece zilnic în *carnetul de sănătate și de exerciții zilnice* al fiecărui elev și pot fi controlate de părinți și diriginte.

—Este necesar ca educația fizică să premerge și să însoțească educația intelectuală, căci aceasta cere sfârșiri și muncă susținută ore întregi, ceea ce nu poate suporta un corp slăbănog; apoi și educația morală este ajutată de puterea fizică, căci «naturile viguroase sunt singurele care îndrăznesc să voiască» ne spune **Herbart**.

4. Exercițiile fizice formează o serie paralelă cu aceea a exercițiilor disciplinare, care dau voinței stăpânirea asupra trupului.

Dela exercițiile fizice, externe, să trec la cele intelectuale, interne.

Doctrina creștină, dând mai multă importanță sufletului decât corpului, a dat un puternic avânt dezvoltării spiritului. Puterea spiritului s'a afirmat tot mai mult de vre-o două secole încoace, decând puterea gândirii a cucerit și puterile omului ca și pe ale naturii.

În cele din urmă mintea s'a pus în serviciul existenței omului și cunoștințele s'au considerat ca o armă în lupta pentru traiu. Creerul e privit ca un vas de umplut, iar nu ca o clădire de construit.

Cunoștințele se predau grăbit, sub o formă ușoară și sunt considerate, ceea ce este mai grav, ca scop al școlii. Aceasta este detestabila instrucție, care falsifică cultura intelectuală a timpului nostru.

Față de această școală e pe cât de rea pe atât de generalizată, se află întemeiată de acum o sută de ani școala educativă a lui **Pestalozzi** și a elevului său **Herbart**. În această școală cunoștințele sunt un mijloc, sau un aliment cu care trebuie să se hrănească și să se desvolte puterile sufletești. În ea se face învățământul educativ în care educația este scopul și instrucția mijlocul educației.

Deosebirea între aceste două școli sunt mari și profunde. Voi arăta în treacăt numai câteva din ele.

Instrucția face pe elev pasiv, deoarece el primește cunoștințele d'a gata; învățământul educativ face pe elev activ, iar profesorul are rolul numai al unei moașe, care asistă la facere, cum zicea **Socrate**.

Instrucția face pe elev sclavul cărții, dă oameni conduși, *Herdentiere*, cum le-ar zice **Nietzsche**; învățământul educativ prin activitatea spontană a elevilor face oameni producători și conducători.

Instrucția se mărginește la cunoștințele teoretice; învățământul educativ cere să se aplice în acte ideile dobândite și astfel inteligența și voința să se poată desvoltă armonic.

Instrucția predă cunoștințele fără a ține seamă de legile de dezvoltare ale spiritului, profesorii care fac instrucție n'au și nu vor să aibă o pregătire pedagogică, pentru că este destul, zic ei, să știe și să poată exprima ce știe. Învățământul educativ se bazează pe datele psihologiei, servindu-se de momentele psihologice și pentru a face un asemenea învățământ se cere o serioasă pregătire pedagogică.

«A gândi și a judeca bine, a fi dibaciu a se conduce singur, valorează mai mult decât a ști mult. Fără educație, ne spune **Leygues**¹⁾, școala e o casă fără suflet, instrucția este o operă mecanică fără multă valoare socială, fără innobilire, fără viitor».

Am făcut aceste comparațiuni cu intenția ca să arăt că învățământul educativ e adevărata cale, e singura formă de învățământ pentru care merită să se clădească școli, elevii să-și cheltuiască tinerețea și energia, iar statul milioanele sale. De aceea cea mai grabnică și mai adâncă reformă ce ar trebui realizată atât prin bunăvoința corpului didactic cât și prin autoritatea Ministerului Instrucției ar fi ca peste tot, dela unila școală de cătun până la palatele Universităților să se facă numai învățământ educativ.

Ceace s'ar mai putea adăoga învățământului educativ ca să contribuie la formarea de oameni cu caracter moral ar fi: 1) ca toate cunoștințele să fie expresia adevărului, frumosului și binelui și aceasta să se adune ca să alcătuiască fondul moral al elevului.

2) Ca ideile generale, care rezultă din fiecare lecție, să nu se piarză cum se întâmplă azi, ci să se strângă într'un fond intelectual. **Salzmann**²⁾ ținea în clasa sa un jurnal al adevărilor dobândite zilnic de elevi. Elevii să se deprinză a distinge ideile generale și strângerea lor să formeze un exercițiu de muncă și reflexiune personală.

3) Dela idei elevii să treacă totdeauna la acțiuni vom (*Wissen zum Können*), căci acestea pregătesc imagiunile chinetice și fac să existe atâtea oameni de acțiune câți sunt și de idei.

De aceea și baza educației intelectuale, ca și a celei fizice, o pun tot în exerciții, exerciții intelectuale care să creeze bune deprinderi intelectuale.

Exercițiile intelectuale le grupează în următoarele zece categorii: 1) Exerciții de intuiție, 2) de abstracție, 3) de asociere, 4) de generalizare, 5) exerciții de idei duse la acțiuni, 6) de idei însoțite de sentimente, 7) exerciții de vorbire corectă, 8) de compunere, 9) de strângerea fondului intelectual, 10) de strângerea fondului moral.

Controlul acestor exerciții făcute la diferite materii va fi încredințat în vederea unificării educației unui singur profesor, dirigintelui.

Introducerea dirigintelui în sfera activității celorlalți profesori secundari și controlarea întregului învățământ al clasei în vederea armonizării și concentrării lui, ar putea avea de urmare să se formeze diriginți capabili să alcătuiască programele pe clase și să nu se mai facă de specialiști pe materii ca până acum.

5. Dar și educația intelectuală cu dezvoltarea puterilor sufletești este numai un mijloc pentru realizarea educației morale. Scopul final al educației și deci al școlii este formarea de oameni cu caracter moral. Aceasta este în două vorbe programa școlii educative întemeiată de **Herbart**³⁾ și **Pestalozzi**.

Dar după cum ideile de educație ale lui **J. J. Rousseau** au fost aplicate mai mult în Germania decât în Franța, tot asemenea ideile lui **Herbart** și **Pestalozzi** se aplică azi mai mult în Statele-Unite, decât în Germania.

Intr'adevăr **Harris**, funcționar superior din Ministerul Instrucției din Statele-Unite, scrie: «școala americană se bazează pe principiul că educația morală este mai importantă decât cea intelectuală. Stăpânirea de sine, care e la baza instituțiilor noastre politice, trebuie să devină și baza vieții noastre individuale. Dar această stăpânire și control de sine nu sunt daruri de zâne ce

1) **Leygues**, *L'école et la vie* (1903) p. 239.

2) **Salzmann**, *Nachrichten* S. 73.

3) **Herbart**, *Comment élever nos enfants* (1908).

s'ar face copilului din leagăn. Ele sunt o lungă operă de obișnuință, rezultat al unei lupte îndelungate contra dorințelor și pasiunilor. A face dintr'un școlar un individ cu independență morală, a-l aduce la stăpânirea de sine, acesta trebuie să fie idealul constant al ori cărui educator¹⁾.

Prin voință se manifestă conținutul sufletului omenesc asupra lumii din afară. Educația unei voințe morale este obiectul educației morale. Educația morală cere formarea unei voințe tari și bune. Dintr'o voință tare derivă toate virtuțile individuale, după cum dintr'o voință bună derivă toate virtuțile sociale.

Sufletului îi trebuie o voință tare și independentă de influențele trupului și ale mediului social, după cum și corpului îi trebuie o temperatură constantă, ridicată și independentă de aceea a mediului cosmic.

Voința rațională, conștientă este cea din urmă dintre puterile sufletești care se dezvoltă, căci este rezultanta ideilor și sentimentelor care au trebuit să se formeze înaintea ei.

În prima și a doua copilărie (1-14 ani) voința este mai mult manifestarea instinctelor naturale ale animalului, adică a instinctului de conservare, de mișcare, de joc, de asociere, de imitare și de curiozitate. În toate aceste instincte voința se manifestă într'un mod natural, egoist, fără ordine.

De aceea disciplina intervine și educatorul conduce voința elevului până ce se va forma și în el o voință rațională. A îndrepta aceste instincte într'un scop moral încă dela început, este scopul disciplinei. Educatorul se aliază cu voința slabă a elevului pentru a-l ajuta, a-i corija instinctele animalice și a-l înălța la umanitate.

Disciplina împiedică animalul din om ca să-și dea pe față toate apucăturile animalice, îl obligă să se supună unor norme morale-sociale, care să-l facă suportabil în mediul social în care trăește.

Disciplina s'a comparat cu scoarța arborelui, care oprește seva de a se evaporă și o silește să se ridice în lemn; ²⁾ adică regulează și concentrează voința noastră de a nu cedă tuturor pornirilor corpului, risipindu-i energia într'o mulțime de mișcări fără rost. Disciplina canalizează deci energia corpului pentru realizarea unor acțiuni cu scop definit, cu inteligență și conștiință.

În școlile noastre se face disciplină negativă prin faptul că se împiedică prin pedepse abaterile, dar cât privește disciplina preventivă, pozitivă aceasta nu e cunoscută.

Disciplina represivă, polițienească atinge amorul propriu al elevului, înăsprește raporturile dintre el și educator, răcește simpatia ce câtă să existe între amândoi și îl face cu atât mai îndărătnic cu atât pedeapsa dată e mai disproporționată cu greșeala comisă.

În materie de educație ca și în materie de sănătate a preveni prețuește mai mult decât a vindeca. De aceea disciplina preventivă se recomandă să înlocuiască pe cea represivă. ³⁾ Și după cum nimeni nu poate pretinde cetățenilor să meargă la războiu mai înainte de a se fi deprins cu exercițiile pregătitoare, tot asemenea nu se poate cere elevilor deprinderi disciplinare până ce nu vor ști în ce constă disciplina și până ce nu vor fi făcute acele exerciții.

Exercițiile disciplinare se referă la următoarele însușiri: 1) de respect, 2) ascultare, 3) ordine, 4) punctualitate, 5) curățenie, 6) sârguință, 7) tăcere, 8) cumpătate, 9) economie, 10) modestie.

Aceste exerciții, destinate să pună sufletul stăpânire

asupra corpului, se vor face în clasă, și se vor da să se repete acasă până ce vor deveni deprinderi. Ele vor fi notate de elevi în carnete și acesta vor fi controlate de diriginte. Ele vor uniformiza măsurile disciplinare din clasa sa și le va aduce la cunoștința colegilor săi spre a fi o unitate de vederi în educație.

Metoda după care se pot face exercițiile de disciplină și se pot dobândi bune deprinderi morale se află în lucrările lui Fr. W. Forster: *Jugendelbre* (1909), *Lebenskunde* (1909), *Lebensführung* (1910).

În prefața lucrării sale *Lebenskunde*, autorul anunță pe cititori că «ea este destinată să arate calea celor care voesc să se exercite în puterea voinții și a iubirii apropielui»

6. Însușirile bune dobândite prin disciplină sunt virtuți indirecte, prin ajutorul cărora se ajunge la virtuțile morale superioare, de aceea disciplina pregătește calea pentru educația morală.

Pe măsură ce i se dezvoltă inteligența și capătă experiența, elevul începe să chibzuiască asupra scopului și mijloacelor de a realiza o acțiune și numai după ce le-a fixat pe amândouă se hotărăște a executa acțiunea.

Aceste două elemente intelectuale ale voinței, chibzuirea și hotărîrea, fac trecerea de la voința inteligentă la cea rațională. Pentru a chibzui se cere o minte limpede, voința face apel la învățământ și de aceea Herbart cerea formarea de noțiuni clare.

Educația morală se face cu ajutorul ideilor morale. Acestea vor forma fondul, conștiința morală. Ideile morale dau tăria și mărimea sufletului, după cum oasele scheletului dau tăria și forma corpului.

Ideile morale vor fi traduse în fapte morale pentru a forma personalități morale. Exercițiile de voință vor pleca de la ideile morale. Se va chibzui asupra scopului și mijloacelor morale și se vor executa în măsura puterii elevilor.

Exercițiile morale vor fi făcute cu privire la: 1) iubirea de adevăr și sinceritate, 2) iubirea apropielui, bunătate, 3) ideea de dreptate, echitate și recunoștință, 4) ideea de demnitate și onoare, 5) de credință și devotament, 6) de curaj și jertfă, 7) de răbdare și abnegație, 8) de stăpânirea de sine, 9) de scrutarea conștiinței. Aceste exerciții moralo-sociale vor forma tăria și bunătatea voinței morale.

Rămâne să explic pentru ce educația morală cași întreaga educație se face numai prin exerciții și nu prin vorbe. Educația morală este scopul educației și acest scop își atinge culmea în formarea caracterului. Un caracter tare și moral — *Charakterstärke der Sittlichkeit*, cum i-a zis Herbart, este idealul educației,

Dar caracter are un om cu o voință consecventă. independent de felul ideilor ce realizează. Când aceste idei sunt morale, atunci și caracterul este moral. Dar sunt mulți oameni, poate chiar profesori de morală, care cunosc principiile de morală și nu le practică pentru că nu le pot practica. Motivul pentru care ei n'au caracter moral este că între idei și acte le lipsește un element indispensabil.

Condițiunile care se cer pentru ca să se poată executa un act sunt: 1) ideea ce avem intenția să executăm, 2) imaginea produsă de un act executat mai înainte, identic sau asemănător cu cel ce urmează să fie executat: aceasta este imaginea chinestetică, neuronii motori cari mișcă mușchii. 4) neuronii de asociație care leagă aceste trei centre¹⁾

Inelul din lanțul actului voluntar, care lipsește la cei mai mulți, este imaginea chinestetică. Elevul a învățat în școală ideile morale—cum se predau de re-

1) Fr. W. Foerster, *L'école et le caractère* (1909) p. 103.

2) F. Pécaut, *Quinze ans d'éducation*, p. 107.

3) Léon Bourgeois, *Instructions, programmes et règlement de l'enseig. séc.* (1890) p. XIII și 198.

gulă principiile de morală creștină—n'a căutat să le execute nici în parte nici pe de parte pentru a forma imagini chinestetice—și când se încearcă pentru prima dată ca om adult nu izbutește.

Omul de caracter din contra a câștigat din exercitarea sa ca persoană activă o memorie bogată a mișcărilor și grație acestora el este stăpân pe activitatea sa viitoare.

Scopul educației și anume formarea caracterului moral nu se poate atinge dar numai prin învățatură, ci prin exerciții de voință și prin acțiuni, așa cum Goethe l'a indicat prin cuvintele «Es bildet ein Talent sich in der Stille—sich ein Charakter in dem Strom der Welt!».

În întreaga educație fizică, intelectuală și morală va trebui să se dea o mare importanță activității personale a elevilor, activitate care lasă în creier imaginile chinestetice.

Activitatea spontană (die Selbstthätigkeit im Dienste des Wahren, Guten und Schönen) care e necesară pentru întreaga educație și din care unii pedagogi ca Diesterweg¹⁾ au făcut o deviză pentru școală, se explică prin intervenirea ei în formarea imaginilor chinestetice.

Prin activitate se leagă ideea cu fapta, spiritul cu corpul și voința cu putința. Fără imaginile chinestetice, principiile morale sunt în cazul semințelor unor plante, pe care natura le pune în zadar pe aripile vântului să se împrăștie cât mai mult, căci terenul sărac pe care ele cad nu le permite să încolțească²⁾.

De oarece caracterul unui om depinde de activitatea sa anterioară, se poate influența caracterul unui om adult din timpul vieții școlare. Caracterul rezultă dintr'o reunire de deprinderi și a dobândi, a conduce aceste deprinderi din școală este scopul orelor de educație.

Ca încheiere mă rezum, școala va fi cu adevărat educativă când paralel cu învățământul educativ se va face și educația morală, dândule amândorora aceeași importanță în formarea caracterului.

Educația cere să fie condusă de o persoană care să unifice și să întrupeze întregul plan de educație, aceasta va fi dirigintele.

Atribuțiunile dirigintelui vor fi pur educative și anume:

- 1) prin conferința dela începutul anului va armoniza școala cu familia;
- 2) prin alcătuirea tablourilor de individualitate va cunoaște cât mai bine starea sufletească a elevilor;
- 3) prin controlarea exercițiilor fizice și igienice va conduce educația fizică;
- 4) prin strângerea fondului intelectual și moral va conduce și controla educația intelectuală;
- 5) prin exercițiile disciplinare va pune stăpânirea sufletului elevilor asupra corpului lor;
- 6) prin exercițiile de voință morală va crea deprinderile morale, care vor alcătui un «Sittenbuch» al elevilor;
- 7) prin controlarea și armonizarea lucrărilor practice ale elevilor va conduce formarea imaginilor chinestetice;
- 8) prin unificarea regulilor didactice va aduce simplificarea metodelor de studiu.

În starea actuală rolul acesta pentru mulți diriginți va fi greu, dar nu imposibil de urmat.

1) Diesterweg's Wegweiser für deutsche Lehrer. «Die selbstthätige Erkenntnis soll zum Wahren, das selbstthätige Gemüt zum Schönen und die selbstthätige Willenskraft zum Guten hingeführt werden».

2) C. Rădulescu-Motru Idem, p. 308.

Există o literatură streină care poate să le ușureze misiunea și dacă Ministerul instrucției părăsește sistemul de a cere instrucție, atunci va putea numi o comisiune care să alcătuiască un conductor al modului cum să se facă exercițiile de educație.

Acela care a făcut reforma pedagogică a învățământului nostru, d. C. Dimitrescu Iași, a aprobat în principiu experimentarea acestui program de educație pentru anul școlar viitor în seminarul său pedagogic.

N. Moisescu.

STUDIILE CLASICE ȘI INVĂȚĂMÂNTUL SECUNDAR

Cu prilejul articolului D-lui O. Tafrali.
«Noua Rev. Română» No. 20, 1911

Cu toate că la noi nu s'a pus încă la ordinea zilei chestiunea, pe care cu destulă căldură—din inspirație franceză—o tratează D. Tafrali, cu toate că nici o cercetare serioasă și nici o voce autorizată nu s'a ridicat împotriva reformei din 1898 a legii învățământului, cu toate că discuția, întru cât ne privește, nu poate avea date de fapt, culese cu îngrijire și imparțialitate și ca atare rămâne în generalități de teorie, totuși nu e lipsită de interes pentru cel preocupat de problema pedagogică a cursurilor secundare și de viitorul lor la noi.

Această discuție este cu atât mai interesantă la noi, cu cât puterea tradiției ne jucând aproape nici un rol în chestiuni de organizarea învățământului—dovadă deselegiurii, ce tot reformează—argumentele *pro* și *contra* nu-și scot valoarea decât din puterea lor de convingere actuală. Teza d-lui Tafrali, redusă la cea mai simplă expresie, este aceasta: se constată—în Franța—o generală decădere a tinerelor generații în ce privește mâniarea (sic!) a limbii materne și putința de a prdonă și sintetiză datele unei chestiuni prin propria cugetare; se constată o generală nemulțumire provenită de părăsirea în care sunt lăsate studiile clasice; decăderea constatată mai sus este pricinuită de această din urmă părăsire; deci, să se reîntroneze studiile clasice în vechia lor strălucire.

Am putea dela început să evităm discuția cu d. Tafrali—întru cât privește învățământul românesc—asupra acestei teze. În adevăr la noi nu s'au constatat încă relele urmări ale înființării celor trei Licee: real, clasic și modern; ba chiar incontestabilul avânt pe care l'a luat studiile științifice în cursul secundar este un semn încurajator; o decădere în puterea de a exprima cugetările și cea de a le înlănțui logiceste a tinerelor generații nu s'a învederat, în chip neîndoios, nicăirea, cu toate că reforma e mai veche decât în Franța și ar fi putut, în cele opt generații pe cari le-a produs, să-și manifeste toate urmările.

Prin urmare deși Latini, deși inspirați de cultura franceză, deși puși în cunoștință de criza învățământului secundar francez, n'avem nici un motiv să ne îngrijorăm pentru că se îngrijorează Francezii

Numai în materie de modă—snobism....—știam că,

dacă plouă la Paris, trebuie să umbli cu galoși la București. Analogia din premisa d-lui Tafrali fiind inoportună ne dispensează de a mai discuta întreaga teză.

În afară de aceasta—în Franța—părăsirea sau reîntronarea studiilor clasice este mai mult decât opera capricioasă a unui legislator. Indrumările învățământului sunt efecte ale întregului complex social, care, îndreptându-se uneori pe drumuri noi subsumă acestor direcții toate elementele active din societate și, prin urmare, și învățământul. Din acest punct de vedere „germanizarea“ Sorbonei și a învățământului secundar poate fi pusă în legătură cu un proces mult mai general, afirmat cu mai multă precizie de la Aug. Comte, și anume progresul cotropitor al spiritului științific, pozitiv, analitic, detailist, întemeiat în totdeauna pe realitatea amănunțită a faptelor asupra spiritului clasic, literar, sintetic, generalizator, întemeiat mai mult pe valoarea de convingere a deducțiunii. Contestăm, firește, că cele două curente ar fi exclusive; observăm însă că în privința *gradului* de accentuare a fiecărui caracter, spiritul științific precumpănește pe cel clasic, literar. Învățământul urmează aceeași direcțiune, în mod fatal, orice s'ar zice susținătorii tradițiunii clasice; foarte interesante manifestațiile acestor *laudatores temporis acti*, însă fixarea prea îndelungată a privirilor lor către trecut, le falsifică perspectiva și îi fac să vadă o decădere acolo unde apar poate zorile unei străluciri noi. Prin urmare aici chestia învățământului se leagă de o vastă chestiune de psihologie socială a vremii noastre și depășește cadrul în care e limitată chestiunea pedagogică. Nu e mai puțin adevărat însă că aceasta scoate în evidență îngustimea punctului de vedere din care se pun cei ce atacă Sorbona și divergența de pregătire a diferitelor categorii de bacalaureați. Totuși o anumită decădere în însușirile de formă și înlănțuire logică a cugetărilor la elevii cursului secundar este constatată cu destulă precizie—dovadă citatele d-lui Tafrali—în Franța. Este aceasta o urmare a părăsirii studiilor clasice?

Această părăsire poate avea și în țara noastră o urmare analoagă? Poate fi învinuit legiuitorul din 1898 de această părăsire?

Iată chestiuni mai speciale, cărora li se poate da un răspuns.

Că studiul limbilor clasice are, atât din punctul de vedere al formei cât și din punctul de vedere al fondului, o importanță reală în cultivarea spiritului tinerelor generațiuni, nici un pedagog serios nu o va contesta. Ca formă ele deprind cu analiza logică—prin gramatică—a operilor vechilor scriitori și prin aceasta dau elevilor puțința de a pătrunde resorturile intime ale unei cugetări, de a simți înlănțuirea logicește necesară a elementelor sale și de a se servi la nevoie de aceleași procedee pentru a da propriei cugetări valoarea de sinteză, claritatea și puritatea stilului caracteristic literaturilor clasice. Ca fond studiile clasice deschid vederilor elevilor perspectiva

largă a idealului antic de umanitate și armonie și completează astfel idealul modern, mai individualist și mai dizarmonic prin faptul extremei diviziuni a muncii. În afară de aceasta, pentru noi Români, studiul limbei latine are o netăgăduită importanță națională, pentru că ne face să simțim intima legătură a sufletului nostru cu sufletul latin prin elementele latinele le limbei noastre, să atingem, oarecum, solidaritatea sufletească a noastră cu celelalte vlăstare ale ginteii latine și prin aceasta să ne înțelegem și definim mai bine rolul nostru cultural și național în activitatea complexă a popoarelor europene. În fața acestor rezultate se ridică însă două întrebări: Sunt ele în raport direct cu munca și timpul cheltuit pentru dobândirea lor? Nu pot fi ele căpătate pe alte căi pentru acele categorii de elevi ce nu vor mai avea nevoie în viață de o specială aprofundare a vechilor culturi?

La prima întrebare răspunsul nu este greu și raportorul legii din 1898 în Adunarea Deputaților, D. C. Dimitrescu-Iași l'a dat într'un mod definitiv d-lui Delavrancea, care făcuse reformei obiecțiuni analoage cu ale d-lui Tafrali.

Durata cursurilor secundare ca și cantitatea cunoștințelor din alte materii ce trebuiesc date elevilor, face posibilă numai—când face și aceasta—o aprofundare relativă a cunoașterii gramaticii limbilor vechi. Gramatica însă nu este decât un instrument cu care să se poată pătrunde lesne și neșovăitor în cugetarea antichității și că atare este un simplu mijloc, fără de preț dacă nu-și ajunge scopul. Dar studiile clasice în învățământul nostru secundar n'au ajuns niciodată până a interpreta în mod liber orice autor, a pătrunde în chiar fondul cugetării vechi, a-și asimila acest fond în texte originale și, în fine, a-l transpune în valori de ale vieții moderne. Când aceste lucruri s'au dobândit, ele au fost extrase fie din studii făcute de autorii moderni, fie din traduceri în limbi moderne, fie din transpuneri în literaturile moderne a vieții integrale a antichității.

Prin urmare în liceul complet studiile clasice nu dădeau rezultatele sperate; pe de altă parte, dacă s'ar fi intensificat predarea lor pentru a ajunge la aceste rezultate, s'ar fi desechilibrat cu desăvârșire proporția între cunoștințele literare și cele pozitive pe care trebuiesc să le aibă elevii, s'ar fi făcut abstracție de atâția secol de cultură științifică și școlile s'ar fi putut conduce încă după tractatul „*De Oratore*“ al lui Quintilian. În Franța—și de aceea acolo actuala protestare e de înțeles—și în școlile clasice din Germania se dădea în adevăr extraordinara atenție, pe care o pretind clasiștii, limbilor vechi, încât se ajungea și la disertații în aceste limbi și în spiritul lor asupra unor subiecte, care nu ar fi fost deplasate în școlile din Alexandria. Acest exces, care închideă cu totul elevilor perspectiva vieții moderne, a produs necesara reacțiune a învățământului științific real, care acum pare a fi precumpănitor. *Inde ira!* Dar la noi, unde așa de intens învățământ clasic n'a

existat niciodată, repercutarea nemulțumirilor din Franța este cel puțin deplasată.

Nu tăgăduim însă că există anumite discipline, Istoria, Literatura și Filosofia antică, Filologia, Drep-tul și Arheologia, care cer inexorabil cunoașterea limbilor clasice, sau cel puțin a uneia din ele; pen-tru aceasta legiuitorul din 1898 a specificat o anu-mită secțiune, cea clasică, în care studiului limbilor clasice să i se dea cea mai mare importanță. Pe de altă parte, putându-i-se obiecta că introduce speciali-zarea la o vârstă prea timpurie, când alegerea este hazardată pentru elev, legiuitorul a făcut posibilă tre-cerea dela un liceu la altul prin înființarea examene-lor de diferență, care permit, fie celor ce și-au greșit alegerea, fie celor ce prezintă aptitudini extraordi-nare pentru o altă disciplină decât cea aleasă, să re-vină la drumul cel mai indicat spiritului lor. Ar fi fost absurd ca, pentru dobândirea unei serioase edu-cații clasice, învățământul să supună pe toți elevii deopotrivă la ingerare forțată a limbilor vechi, cu care cei mai mulți dintre ei nu vor avea a se mai întâlni niciodată. Pentru spiritele ce prezintă aptitu-dini pozitive această ar fi fost o adevărată siluire, dedicată tradiției și teoriei. Deci din acest punct de vedere reforma legiuitorului din 1898 nu poate fi a-tacată.

Totuși limbile clasice au importanță în educație, trebuie deci să dăm ceva în schimb elevilor pe care i-am lipsit de studiul lor. Aici răspundem la a doua întrebare pe care am pus-o mai sus.

În primul loc limbile moderne, și mai cu seamă acele a căror sintaxă e cât mai deosebită de a limbii materne, cum e pentru noi limba germană, vor sub-stitui câștigul aceluia spirit analitic, pe care, recunoaș-tem, în cel mai înalt grad îl dau limbile clasice. În schimb însă ele vor avea importanță utilă pentru una-nimitatea elevilor și prin literaturile lor îi vor pune pe toți în contact cu realitatea vieții moderne. Apoi studiul logicii formale și mai cu seamă studiul Ma-tematicilor deprind spiritul cu acea stringență în înlănțuirea cugetărilor, ce nu permite salturi, devia-țiuni ori divagațiuni, într'un grad pe care studiul lim-bilor și textelor antice nu-l poate da și prin aceasta înlocuiesc cu succes influența de formă a acestora.

Pe de altă parte studiul științelor naturale pune frâu avânturilor nechibzuite ale spiritului clasic, care este foarte adese amenințat să cadă în abstracțiuni vide și, în cel mai bun caz, inutile; deprinde pe elev să se ridice totdeauna dela fapt la ideie generală, asi-gurându-l astfel împotriva rătăcirilor și sofismelor la care dă naștere de obicei deducțiunea inerentă spiritului clasic și, prin aceasta, disciplinează spiritele cu acea migăloasă, pozitivă, „germană“ disciplină, căreia îi datorim tot progresul vieții culturale a se-colului nostru. Sunt acestea rezultate ce trebuiesc sa-crificate oarecărei discutabile superiorități în a se ex-primă mai frumos? În fine studiile morale, Istorie, Religione, Drept, Economie politică și Sociologie, vor putea substitui cu succes și idealul umanitar pe care

îl inspiră studiul clasicismului, un ideal umanitar mai conform cu progresele sociale săvârșite vreme de a-tâția secolii, și vor îndeplini mai cu succes acel rol de a înălța sufletele pe cari unii îl atribue numai culturii antice. Iată deci cum liceul lipsit de studiile clasice, îndeplinește cu îndestulare însărcinarea pe care o a-veau aceste studii în formarea tinerelor generații; ba chiar, din anumite puncte de vedere, este incompara-bil superior. Legea din 1898 nu poate fi atacată nici din acest punct de vedere; cu atât mai puțin poate fi atacată cu cât, având în vedere crearea secțiunii inter-mediare clasică-modernă, ea a făcut sinteza celor două licee extreme și a lăsat astfel ca numai pentru o treime—secțiunea reală—să i se poată aduce cri-ticele aduse legii similare din Franța.

Dar la această secțiune—se plânge d. Tafrali, ca specialist în limba elină—nu se poate învăța serios latinește, căci nu se pot explica etimologiile și for-mele ce au nevoie de cunoștința limbii grecești. Se poate; decât tot așa un specialist în limba sanscrită s'ar plânge, predând limba elină, că nu o poate predă din cauza necunoașterii de către elevi a limbii san-scrite, și... am vede, după idealul acestor specialiști, liceul transformat într'un vast laborator de limbi moarte—în care ar avea să se formeze viitorii ingi-neri, viitorii medici și viitorii geologi. Noroc că peda-gogii—cum a fost legiuitorul dela 1898—mai intervin să echilibreze cerințele exagerate ale specialiștilor!

Prin urmare când zice cineva că „desființând stu-diile clasice și înlocuindu-le cu o cultură tripartită, ridicolă (sic!) și incompletă, am privat pe tinerii noștri nu numai de o forță morală incontestabilă, dar și de una intelectuală, indispensabilă oricărui studiu“, comite, cel puțin, un atac nechibzuit la adresa unor fundamentale principii de Pedagogie, care e știința formării tinerelor generațiuni în conformitate cu i-dealul social și moral al vremilor în care trăim. Cul-tura tripartită ridicolă?—E un lapsus calami... Incom-pletă?—Vai, cu cât mai incompletă ar fi, dacă ar aprofundă serios doar limbile moarte!

Se mai întreabă d. Tafrali în aceiaș oridne de idei dacă „e bine să introducem în sânul neamului printr'o specializare venită înainte de vreme, mai multe direc-ții care să rupă unitatea generală de cultură?“

Iată o obiecțiune: cultura ca să fie unitară trebuie să fie uniformă, după părerea d-lui Tafrali; liceul cre-iază specialități, direcții și deci rupe unitatea de cul-tură a neamului. Dar uită d-sa că, și așa cum eră, la noi învățământul eră prea uniform, neținând seamă de diversele scopuri ale diverselor categorii sociale și că pentru aceasta obține tocmai un rezultat contrar de cel așteptat în unificarea și egalizarea culturii. D. C. Rădulescu-Motru într'un articol „Sofismele de-mocrației în învățământ“ arată cu multă dreptate anul trecut¹⁾ cum uniformitatea învățământului, ca mijloc de egalizare, duce tocmai la inegalitate, pen-trucă aceiaș învățătură, sădită în indivizi deosebiți,

1) Vezi: Noua Rev. Română No. 19 și 20 din Septembrie, 1910.

din medii sociale deosebite, cu mijloace materiale deosebite și având a îndeplini deosebite funcțiuni sociale, nu poate avea egală utilitate pentru toți și deci, în mod necesar, va fi pentru unii, pentru cei mulți, o cheltuială de forțe și de timp cel puțin inutilă. Unitatea culturii nu ține de uniformitatea tuturor elementelor ei, ci de coeziunea și armonizarea acestor elemente; iar valoarea unei culturi nu stă într'un efort continuu și uniform în aceeași direcție, ci în suma valorilor parțiale a tuturor elementelor ei, deosebite între ele. Nu dacă inginerul va ști multă latinească și doctorul multă algebră, se va face unificarea culturii; ci dacă toți, lucrând cu toată încordarea în specialitatea lor, vor avea în vedere idealul social comun, pe care, am arătat, nu literaturile și limbele vechi numai ni-l pot inspira. E adevărat că „Învățământul clasic este educațiunea dispozițiilor comune”—după cum spune Gabriel Honotaux—dar iarăși nu e mai puțin adevărat că organizarea noastră școlară nu pierde din vedere acest lucru: cursul primar comun; primul ciclu de cursuri secundare, gimnaziul, comune; studiile din cursul superior tripartit, pe care le-aș putea numi cu un singur cuvânt *umanitare*, comune, păstrează acea generală unitate de directive, care va cimentă apoi unitatea de cultură a întregului popor. Când avantajile specializării făcute sunt atât de mari, nu putem face o învinuire legii din 1898 că a adus această știrbire, precum se vede nu esențială, unității de instrucțiune a tinerelor generații. Dacă totuși formațiunea acestora este astăzi —și, în orice caz, amenință să devie—inferioară formațiunii generațiilor precedente, originea răului trebuie căutată aiurea, și anume în practica educativă a profesorilor specialiști, de toate categoriile. Profesorii specialiști, animați de o nobilă preferință pentru specialitatea lor și încurajați de importanța progresivă pe care noile programe au dat-o materiilor predate de ei, au pierdut din vedere, printr'o explicabilă eroare de perspectivă, rolul lor subordonat pe care spiritul legii îl subsumă și caută să-l acorde într'o anumită măsură cu scopul general al învățământului—formarea spiritului pentru a cugetă prin el însuși—și au căutat să transforme pe elevi în niște mici enciclopedii de știință specială, fără să se îngrijească întru cât aceasta ajută la formarea spiritului lor. Știința specială a întunecat principiul pedagogic al *valorii educative* a fiecărui obiect și al *convergenței efectelor* studiilor speciale; din această cauză acele generale însușiri ale spiritului—spontaneitatea și preciziunea cugetării, claritatea exprimării și eleganța formei—pe care unii le atribue numai învățământului clasic, dar care în realitate sunt urmarea întregului învățământ, au fost jertfite acumulării de cunoștințe speciale asupra unor materii, la care profesorul se întreabă mai cu seamă „cât” și cere „cât mai mult”, în loc să se întrebe „cum” și „în ce scop general”. La această eroare nu fac excepție nici profesorii de limbi clasice. În metodă, nu în legi și în programe, trebuie căutate cauzele decadenței de care actualmente

se plâng predicatorii studiilor clasice în Franța. Pe această cale o anchetă ar fi mult mai interesantă și mult mai utilă, pentru că ar da rezultate practice cu puțință de realizat. Restabilirea studiilor clasice e de sigur soluția cea mai comodă, pentru că întreaga tradiție o reclamă; ea este însă, după cum am arătat-o, urmare a unui sofism, care constă în a lega în raport de cauză la efect, două fenomene, care se urmează numai, pur și simplu: *post hoc, ergo propter hoc*.

Programele cele noi sunt cuceriri ale spiritului nou, ce nu vor mai putea fi sacrificate tradițiunii. În acordul între metodă și obiecte, și între obiecte între ele în vederea unui scop unic—urmărit pe drumuri deosebite—stă puțința regenerării învățământului secundar.

Const. Sp. Hasnaș

LITERATURA

UN CÂINE CARE VORBEȘTE

— Fantazie umoristică —

Acum, când soarele se apropie tot mai mult de constelația câinelui și când căldurile devin din ce în ce mai... îngrijitoare, iată ce citesc într'un număr din *Berliner Tageblatt*:

Un câine vorbitor în Anglia. Și Anglia are acum câinele ei vorbitor. O telegramă a corespondentului nostru londonez, ne comunică: Naturalistul *Blundel* a descoperit un câine anume *Jack*, într'o casă de țărani din *Sudlancashire*. *Jack* este o corcitură de *Collie* și *Dalmatiner*. Ceea ce grăește el, sună: „*I want bussy bussy!*” Asta, în dialectul de acolo, înseamnă: „Eu vreau pâine cu unt!” Câinele e în vârstă de vreo trei, patru ani, n'a fost niciodată dresat; și trebuie să fi furat graiul acesta dela o fetiță cu care a fost multă vreme tovarăș de joc. Stăpânii cânelui precum și vecinii nu văd nimic extraordinar în știința aceasta de a vorbi. Totuși, nu vor să se despartă cu nici un preț de câine“.

*

Vasăzică nu e lucru de șagă! Dobitoacelē încep să vorbească; iar eu stau și mă gândesc ca prostul: Ce-ar fi să fie, dacă puțința de a grăi, darul acesta sublim pe care Dumnezeu în înalta lui înțelepciune l'a hărăzit numai oamenilor și... avocaților, s'ar desăvârși și s'ar răspândi la toate dobitoacele domestice și sălbatice după fața pământului?..

Parcă mă văd trecând distrat pe lângă un gard de zăbrele și un glas ciudat strigându-mă din curte:

— Hei domnule, n'auzi?

— ?!....

— Ce te uiți așa? Ori te înjosești să stai de vorbă cu o rață? Ei dom'le, nu te uiți că sunt o palmipedă obscură; știi fabula care spune că *on a souvent besoin d'un plus petit que soi*. Și apoi, d-ta nici nu știi cât suferă și rabdă o biată rață în pipota ei! Sunt o martiră dom'le! da, sunt o martiră!...“

Și în vreme ce nefericita rață isbucnește într'un hohot nestăpânit de plâns, eu ridic înduioșat ochii și citesc firma de sub streășina casei pe care stă scris cu litere de aur, numele și profesia călăului:

I. Poppescu-Delapoppești

Avocat

...fostul meu stăpân, un țăran din satul Popești, m'a luat într'o zi din bătătura lui, de lângă eleșteul meu, de lângă rățoiul meu, m'a legat de picioare și împreună cu câțiva pui m'a adus plocon la avocațelul ăsta, ca să-mi mănânc amarul în curtea asta pietruită, până s'o milostivi să mă mănânce el pe mine. Și barem dacă s'ar fi folosit cu ceva. Il tot poartă cu vorba că o să-l pue ușier la Primărie...

Și de data aceasta, rața râse cu amărăciune. A, e tare nostim să vezi o rață râzând!

*

Poate că am mers cam departe cu fantazia; totuși de vreme ce câinii au început să vorbească, toate sunt cu putință. Pun rămășag că de aci înainte nu o să mai vedeți nici o cucoană frumoasă și elegantă, eșind la plimbare cu cățelul sau cățelușă favorită... Dar ce interesante interviewuri s'ar putea întreprinde printre dobitoacele din volumașul d-lui Gârleanu „*Din lumea celor care nu cuvântă*“!

I. Botez

GEAMGIUL

Sunt unele firi cu totul contemplative, improprii pentru orice acțiune și care, cu toate acestea, sub imperiul unei puteri necunoscute, sunt în stare une-ori să săvârșească fapte cu o iuțeală de care ele însăși nu s'ar fi crezut capabile.

Astfel se întâmplă că tocmai acei oameni care se învârtesc ceasuri întregi prin jurul casei lor și nu îndrăznesc să intre de teamă că poate îi așteaptă vre-o veste rea; sau acei care sunt în stare să păstreze mai multe zile o scrisoare fără s'o deschidă; sau în sfârșit acei care nu se hotărăsc decât după șase luni să înceapă ceea ce ar fi trebuit să fie îndeplinit de mai bine de un an;—câte odată, împinși de-o putere irezistibilă, săvârșesc fapte cu repeziunea unei săgeți scăpată din arc.

Moralistii și medicii, cari se laudă că știu totul, nu pot să-și explice cum niște oameni indolenți și vișători și care nu sunt în stare să îndeplinească lucrurile cele mai simple și mai trebuincioase, în anumite clipe, au atâta curaj încât săvârșesc faptele cele mai absurde și mai primejdioase.

Unul din prietenii mei, cel mai pașnic visător din câți mi-a fost dat să întâlnesc vre-odată, într'o zi a dat foc unei păduri, pentru ca să vadă, spune dânsul, dacă într'adevăr focul se va întinde tot așa de repede după cum se spune de obicei.

De zece ori în șir, experiența nu isbuti, a unsprezecea oară însă ea întrecu toate așteptările.

Un altul și-a aprins țigara lângă un butoi cu praf de pușcă, pentru ca să vadă ce se va întâmpla, pentru ca să-și încerce ursita, pentru ca să cunoască frigurile groazei, pentru ca să-și omoare timpul, pentru ca să se distreze.

În sfârșit un altul, sfios din cale afară, atât de sfios încât nu îndrăzneă să intre într'o cafenea, odată a sărit de gâtul unei femei frumoase și a îmbrățișat-o în fața mulțimei înmărmurite.

De multe ori am căzut și eu victimă acestor crize și avânturi ciudate care mă fac să cred că niște demoni se furișează în noi și ne împing să îndeplinim dorințele lor cele mai absurde.

Într'o dimineață m'am sculat trist și obosit, dar cu o dorință neînfrântă de a săvârși o faptă mare, neobișnuită,—și deschisei fereastra.

Cea dintâi ființă pe care o zării în stradă fu un geamgiu al cărui strigăt ascuțit și supărător pătrunde până la mine prin atmosfera grea și murdară a Parisului. La vederea lui m'a cuprins o ură neîmpăcată, ură pe care, dacă m'ați întrebă, mi-ar fi cu neputință să v'o explic.

— „Mă, giamgiule, mă! îi strigai eu, vino sus. În aceeași clipă, tresărind de bucurie, mă gândeam că odaia mea fiind la al șaselea etaj și totodată scara fiind foarte strâmtă, geamgiul de-abia va putea să urce atâtea trepte și mai mult ca sigur că-și va sparge geamurile de vre-un colț al scării.

În sfârșit iată-l ajuns în camera mea: numai decât începui să cercetez cu deamănuntul toate geamurile și după ce isprăvii îi zisei:

— „Cum, dumneata n'ai geamuri colorate? geamuri roze, roșii, albastre, geamuri magice? Nerușinatule și îndrăznești să vinzi prin mahalele sărace fără să ai măcar geamuri prin care privind să ni se pară viața frumoasă!“ Și-l îmbrâncii pe scară, geamgiul eră cât pe-acî să vie deaberbeleacul și coborî bombănind.

Intrai repede în odaie și punând mâna pe un ghiveci de flori eșii în balcon; peste o clipă omul nostru reapărând, lăsa ușor să cadă greutatea mea drept pe marfa geamgiului. Ghiveciul îl izbi cu atâta putere încât îl răsturnă la pământ sfărâmându-i toate geamurile. Și beat de nebunia mea, îi strigai de sus: — „Altă dată! să ai geamuri prin care privind să ni se pară viața frumoasă!“

Charles Baudelaire

(în românește de Al. T. Stamatiad)

BIBLIOGRAFII:

Virgil N. Madgearu: *Zur Industrieller Entwicklung Rumäniens. Die Vorstufen des Fabriksystems in der Walachei.* Leipzig, 1911.

Gheorghe Șuer (Căp. Gh. Stănculescu): *Spovedanie (Studii de pedagogie militară)*, cu o prefață de G. Diamandi.—Edit. „Rev. Dem. Rom.“, Buc. 0.30 bani.

Dr. Gr. Antipa: *Pescăriile statului din Tulcea* (un răspuns la atacurile aduse prin expunerea situației jud. Tulcea pe anul 1910, de D-n Prefect I. C. Atanasiu).

Dr. Gr. Antipa: *Ce poate face Statul pentru ieșirea peștelui.* Impr. Independența. Buc.

CARȚI NOI

Tipografiile, Xilografiile, Librăriile și Legătoriile din Bârlad de econom I. Antonovici și Gr. Crețu, profesori. Cu prefață (vezi No. 12, vol. IX al revistei), note și adause de acest din urmă și cu 7 ilustrații.

Autorii se ocupă întâiu cu cele 8 tipografii din Bârlad, arătând firmele, stradele, patronii cu biografiile lor (uneori și lucrătorii), presele, mijloacele, durata și publicațiile cu autorii, directorii, colaboratorii și pseudonimele lor explicate.

Prima tipografie «Unirea» 1869—94 se înființă de 46 de acționari și avu director pe profesorul I. Popescu.

În 1907 la Bârlad erau 4 tipografii.—Scăzând repetițiile, producția totală a tipografiilor din acest oraș dela 1869—1907 este de vro 374 publicații: 333 cărți și broșuri în prima ediție, 34 jurnale și 7 reviste, din cari principale *George Lazăr* a lui Solomon Haliță și *Făt-Frumos* a lui Em. Gârleanu. A 8-a, *Ion Creangă*, sub direcția lui T. Pamfilie, apare dela 1908.

Din cei trei xilografi se distinge Dim. Serea.

Librăriile, în număr de 5, încep cu lipscăniă șătrului Anghel Nicolau, la care în 1847 poliția, după cererea censurei, găsește 15 feluri de cărți (218 exemplare) dintre 1835 și 1846, tipărite mai toate la Iași, cea mai mare parte bisericăști și religioase, dar și profane destul de multe, traduceri, prelucrări și originale.

Din 20 de legători 1860-azi cităm 2: Haim Fișof și G. Radu.

Notele sunt și aci numeroase, luând câteodată proporțiile unor adevărate articole. Ele tractează fel de fel de chestii: bibliografie, biografii și portrete, școale publice și private, igienă școlară (cea dela p. 70 arată defectele vătămătoare vederii ale cărților de școală aprobate), anuare, biblioteci, abonați la cărți și ziare, începând cu *Albina Românească* din 1829, donațiuni, spital, biserică, ateneu, belearte, meserii, activitatea femeilor, francmasoni, Evrei, Casa proprietății târgului Bârlad și altele relative la literatura și cultura Bârladului și a țării întregi.

Manolache Kostache Epureanu, I. Popescu, născut la Coaș-Chior-nordul Ardealului, I. C. Codrescu, dr. C. C. Codrescu, dr. Em. Costin, nepotul cronicarilor, originar din Șipeniț-Bucovina, și magistratul C. Hamangiu au biografii dezvoltate. Pseudonimul Maria N. dela Banca al acestui din urmă a dat mult de lucru d-lui Crețu, până să afle numele adevărat, tănuit 15 ani. Prețioase sunt și notițele consacrate altor Bârlădeni: St. A. Sturdza, I. M. K. Epureanu, dr. I. Antóniu, S. Haliță, T. Riga, N. G. Rădulescu-Niger, G. Ionescu Tutoveanu, I. Antonovici și alții mulți.

Nota dela p. 34 — 38 și p. 119 fac cunoscuți pe cei 26 de Tutoveni, cari au publicat în alte locuri. Gr. și Man. K. Epureanu și I. Doboreanu, toți trei cu studii juridice făcute în Germania, poetul Al. Vlahuță și ceilalți: juriști, profesori universitari și unii secundari, medici și alți specialiști cu operele multora din ei. Aci

se corectază data nașterii d-lui Vlahuță (5 Sept. 1858) și incidental a morții lui G. Asaki (12 Noem. 1869). Din alte note aflăm că la Slobozia-Zorleni a lui Alecu Calimachi eră școală cu dascăl din Ardeal înainte de 1820, pe când psaltul Frumuzachi deschide pe a sa la Bârlad, că în acest oraș prima școală primară domnească există dela 1832 și pensioane pentru limbi străine dela 1839.

Data morții gramaticului-poet Ianache Văcărescu (12 Iulie 1797) se stabilește acum pentru prima oară în ediția II a prefeței din 1907, anexată la sfârșit, unde între altele se dau lămuriri relative la biblioteci și cataloagele lor, cu deosebire la biblioteca juridică de aproape 1000 de volume, a jurisconsultului Anastasie Urianu († 1852), dăruită școlii primare No. 1 din Câmpulung.

Precum vedem, cartea e cu totul originală, la noi prima în felul său și foarte importantă. E de admirat sârguința tenace a autorilor — în special a d-lui Gr. Crețu —, cu care și-au putut îndeplini lucrarea atât de anevoioasă și aridă. Urăm autorilor să găsească imitatori și continuatori în toate părțile țării.

R. C.

BIBLIOGRAFII :

La Pensée et les nouvelles écoles anti-intellectualistes, de Alfred Fouillée, în *Bibliothèque de Philosophie contemporaine*, 7 fr. 50. (Paris, Librairie Félix Alcan).

Cugetarea și raporturile sale cu acțiunea, aceasta e marea problemă filosofică a timpului în care trăim.

Lucrarea consacrată acestei chestiuni se împarte în patru părți: natură cugetării, origina sa, valoarea sa teoretică și practică, și în sfârșit examenul noilor școale anti-intellectualiste și comparația lor cu doctrina ideilor-forțe, care e o sinteză a intelectualismului în înțelesul curat al cuvântului și a voluntarismului.

Cea mai mare parte a cărții e consacrată expunerii ideilor autorului; această ex. unere însă ajunge la o critică detaliată și adâncită a școalelor contemporane, începând cu noua filosofie a științelor și cu teoria lui Nietzsche asupra cunoștinței și sfârșind cu neo-sofistica pragmatistă a Anglo-Americanilor și cu noul intuiționism francez.

Credem că ru mai e de insistat asupra interesului totdeauna actual și veșnic, al acestor înalte chestiuni, în cari găsim în joc, valoarea științei, a filosofiei și în sfârșit valoarea practicei, care, după autor, e inseparabilă de teorie. — *Edit.* —

La Restauration de l'Empire Allemand, Le rôle de la Bavière, de A. de Ruvil'e, profesor la Universitatea din Halle, cu o introducere de Joseph Reinach, în *Bibliothèque d'Histoire Contemporaine*, 5 fr. — (Paris, Librairie Félix Alcan).

Lucrarea aceasta descrie politica bismarkiană față de statele sudice ale Germaniei, în special față de Bavaria, cu toate intrigiile diplomatice cari au asigurat fundarea imperiului german de astăzi. Se știe opunerea pe care a întâmpinat-o Bismark la visătorul rege al Bavariei. În lucrarea de față, pentru prima oară se pun în lumină documentele găsite la Cerçay de soldații meklemburgesi, și cari îi desvăluiră lui Bismark secretul negocierilor urmate între statele Germaniei de Sud și Austria de o parte, iar de alta Franța. — *Edit.* —

Em. Grigorovița: *Cum a fost odată* (schife din Bucovina), cu 48 ilustr. Edit. „Librăriei Naționale”, lei 2.80.

Lia Hârșu: *Un vis* (nuvele), tip. Eminescu, București.

Dr. Al. Vaida-Voevod: *Mangra, Tisza și Tribuna*. *Un mănunchiu de dovezi adunate din Tribuna*, lei 1.50, la librăria A. Mureșanu, Brașov.

A. D. Xenopol: *Istoria partidelor politice în România* (formează și vol. IX din *Istoria Românilor*)—2 vol. Albert Baer. București.—Prețul 13 lei.

În Biblioteca „Lucaefărul” à 20 bani no.: Rudyard Kipling: *Amințiri din pension*; François Coppée: *Un accident*; H. de Balzac: *Illustrat Gaudissart*.

Pompiliu Păltânea: *Gaudeamus*, piesă din viața studentască, într'un act și în versuri. Desenuri de *Gruiu*. — Tip. Lăzăreanu—Buc. 1 leu.

ÎNSEMNĂRI

Activitatea extra-universitară a studenților e în floare la Iași. Niciodată, însă, studențimea aceasta n'a dovedit mai multă vitejie și înțelegere, mai multă putere și demnitate, ca în ziua când, voind să restabilească cinstea științifică a unui profesor al ei, s'a deslănțuit, în massă amorfă și impunătoare, pe străzile sărace și înfricoșate ale Iașului.

Energia elegantă a discursurilor—a vorbit însăși d. Ifrim—a arătat candida nevinovăție în materie de cinste literară a d-lui Cuza, iar ecoul prelungit al urletelor nesfârșite au vestit lumii întregi cât e de bravă, cât e de puternică, cât e de neobișnuită studențimea românească dela cea de a doua universitate.

După ce-au „huiduit timp de 15 minute”—așa relatează gazeta eare-i întovărășește cu oblăduirea ei părintească—la ferestrele ziarului „Opinia”; după ce—într'o superbă exuberanță a curajului lor tineresc—au făcut să se îngrozească familia d-lui Canănu, băgând în sperieți pe bieții copii închinăți, fără îndoială, cahalului; după ce au ținut să răsplătească naționalismul curat și desinteresarea nobilă a „Evenimentului”;—neînfricoșatii soldați ai idealului românesc au pătruns, ca o oaste încoronată de biruință, în curtea ospitalieră a celui pe a cărui onoare o reintegrau.

A apărut d. Cuza. Vai! cum am putea înfățișa oceanul neguros care fierbea sguinduindu-se năprasnic la picioarele apostolului. Fruntea sa, obosită o vreme sub povara bănuielei ce începuse să sfâșie chiar sufletul celor mai credincioși, se împodobeă iară de nimbul luminos al stăpânirii, pe care i-l aduceau acum ca o cucerire eroică oastea asta de nevinovați.

Luat pe sus și purtat pe brațe, din brațe în brațe, apostolul a fost așezat pentru ca să cuvânte. A vorbit. A declarat: „nu e vorba de mine ci de noi.” Ceeace vine că bieții studenți neprihăniți sunt luați ca tovarăși la pățania d-lui Cuza. Adică, plagiatul pe care opinia publică l'a recunoscut și pe care justiția însăși l'a judecat pe jumătate, cade nu numai în sarcina d-sale, dar că cei cari cred încă, în năvitătea lor eroică, în buna credință a d-lui Cuza sunt datori să împartă cu d-sa condamnățiunea și urmările morale. Ne mirăm cum n'a cerut ca întregul neam românesc să pretindă cinstea de a se solidariza cu plagiatul vrednicului naționalist. La urma urmei, ar putea spune că l'a săvârșit pentru binele nației... Pe urmă a sfătuit pe studenți „să nu mai permită”. Studenții au făgăduit că nu vor mai permite. Și, pentru că d. Cuza doreă să știe dacă tinerii sunt cu adevărat hotărâți, ei au probat părintelui lor sufletesc, într'o ultimă încercare a coardelor lor vocale—așa surmenate de atâta naționalism!—că sunt „hotărâți”.

„Imi voi face tot așa datoria și de acum înainte”—a adăugat d. Cuza. Dacă într'adevăr are această tristă intenție, apoi ne grăbim îngrijorați să recomandăm eroului ultimei sesiuni a Curței cu jurați dela Iași mai multă prudență și să-i urăm mai mult noroc... Să nu dea iară peste ceasul rău. Totuși, nu ne îndoim că studențimea românească va veghea. Va veghea cu atâta sânguință că nu va mai îndrăzni nimeni să dovedească vr'un plagiat naționalist. D-l Cuza s'a convins că n'a lucrat fără folos și că n'a făcut jertfa cea mai grea, ce o poate da sufletul unui om cinstit, fără răsplată. E mândru deși nu tocmai mulțumit. Dar, studenții? Ei sunt mulțumiți. Ei nu cunosc cartea d-lui Cuza și au știut să disprețuiască broșura d-lui Socor. D-l Cuza—însuși o constată într'un no. al „Neamului românesc”, jelindu-se că s'a muncit de asurda cu confecționarea „Poporației” sale pentru că sunt prea puțini cei cari o citesc. Dar, ce înseamnă aceasta, când tinerii noștri au o altă menire mai grea și mai onorabilă: aceea de a pregăti mântuirea nației. Deci, la întruniri publice, pe piețe, în mahalale ca agenți

electorali, pe străzi ca schingiuitori ai ovreilor, în curțile șefilor ca slujitori ai „idealului”,—acolo, nu în biblioteci unde își risipesc energia cei „rătăciți”, nu în laboratorii și în seminarii unde se străduesc cei „lipsiți de ideal”, acolo trebuie să cauți pe studenți. Și-i vei găsi,—ii vei găsi cântând, huiduind sau lovind. Ii vei întâlni mândri în sărăcia lor mulțumită; viteji în exaltarea lor continuă sub stăpânirea puterilor ce se impun din afară de ei; îi vei auzi repetând cuvintele auzite la întrunirile „șefilor”, cântând „Deșteaptă-te române” și vei ști că sunt studenți. Sunt tinerii cari slujesc cultura, cari se pregătesc să fie lucrătorii prețioși la progresul științei și al civilizației. Sunt lumea de mâine. O privești și fugi: mila și desgustul te cuprind. N'ai timp să simți desnădejdea ce trebuie să se desfacă în fața acestui spectacol.

Noi ne mai întrebăm încă: unde vom merge? Și nu știm să răspundem; nimeni nu ne-ar putea răspunde: unii de rușine, alții de nevoie.

Ca să mai îndemni studențimea noastră la o reculegere e încă peste puțină. Ea ar putea privi cum și în Germania—celor mai rele deprinderi studențești—se înfiripează acum o nouă viață însănătoșită de un spirit superior și demn de vremea noastră. Așa numitele *Finkenschaften* de care raportează ultimul no. al revistei „Mercure de France”, pot fi o pildă. Dar, acolo au început să apară alte mentalități, acolo „prin încercarea lor liberatoare și creatoare totdéodată, acești tineri lucrând să statornicească o universitate superioară, să smulgă umanitatea din puterile servituții, din întunecimile rutinei imbecile și barbare pentru a o ridică până la luminile științei și moralității, ne învață că organizația noei lumi sociale de justiție și de solidaritate nu se va putea face fără o mare efortare a cugetării”.

...Și nu cu sforțări ale mușchilor sau ale coardelor vocale, entușiștilor neprihăniți din capitala Moldovei!...—T.—

Unde stă siguranța păcii universale.—*Le Courier européen* e, neapărat, oglinda cea mai fidelă a situațiunei internaționale contemporane. Pacifist în convingerile cari îl călăuzesc principal, el nu se poate feri să înfățișeze în chiar paginile lui, spectacolul ciudat al acestei comedii universale, pe cari o joacă, cu atâta stăruință ironică, politica diplomației statelor Europei, și care se chiamă „pacea universală”.

În no. din urmă (9, VIII, 1911) Novicow, sociologul propagator al păcii și dușmanul cel mai rășboinic al rășboiului, crede că aduce un serviciu păcii universale răspunzând amănunțitor unei scrisori militărești, cu care un colonel german și belicos întâmpina propunerea lui Antoine Nystrom care cerea, pentru asigurarea liniștei europenești, retrocedarea Alsaciei și Lorenei. Colonelul scria, în numele aceleiași liniști, că niciun Francez să nu mai îndrăznească a vorbi de o asemenea transacțiune desonorătoare pentru Germania. Și pentru că viteazul militar vroia să termine scrisoarea sa cu o figură tot atât de poetică pe cât de strajnică, declară: „cine nu vrea să devină nicovală trebuie să fie ciocan”. Sociologul rus se revoltă în sentimentele lui de scriitor și de pacifist francez, mai întâi contra falșității ce conține figura retorică a colonelului și apoi contra aserțiunei că Franța e nicovală.

Observațiunile, pe care el le face în stăpânirea acestei îndoite revolte, sunt nunumai consecvente cu întreaga lui activitate în domeniul sociologiei aplicate, dar încă de o justețe care nu va fi fost trecută cu vederea în cercurile cari conduc politica Europei.

Între statele zilelor noastre nu mai pot fi legături cari să îngăduie comparația cu nicovala și ciocanul. O solidaritate intensă, din ce în ce mai necesară și mai evidențiată se impune tuturor națiilor. Între Franța și Germania e ceva care se

înaltă mai presus de pretențiunile fanfaronadei naționale și de ambițiunile diplomației parazitare și acest ceva e „circulațiunea vitală“. In numele ei, Novicow respinge și cererile nefirești ca și jignirile orgolioase. Interesul Germaniei e fericirea locuitorilor ei și nu e bine să le o știrbească prin acea exagerată pregătire a războiului pentru asigurarea păcii. „Interesul primordial al poporului german este să înlocuiască anarhia abjectă care domnește în zilele noastre printr-o organizație juridică internațională, adică prin federațiunea Europei. Tratatul din Francfurt este cel mai mare obstacol care se opune formării acestei federațiuni, deci tratatul din Francfurt este contra intereselor poporului german; deci trebuie modificat tratatul din Francfurt, trebuie să se facă un plebiscit în Alsacia-Lorena și să se conformeze deciziunii sale“.

Sunt somațiuni, cari pe lângă interesul sociologic pur și teoretic, mai au o importanță practică, de care ține seamă politica internațională.

Politica noastră națională, care, incontestabil, slujește și ea în jurul templului păcii—dacă nu chiar înăuntrul lui—nu are drept decăt să se mire când vede cât e de șubredă siguranța păcii înarmate.

Dar, Novicow aduce o consolare și pentru națiunile mici, cum e a noastră, când adaugă: „O populațiune nu poate să aparțină alteia; o populație își aparține ei însăși“.

Și, prin urmare, străini de ce pregătesc, fac și desfac diplomației, avem datoria să știm că aparține nouă înșine. Se menține prin aceasta naționalismul cel adevărat, care—după cum o dovedește Perris într-o lucrare recentă—e desăvârșit și nu negat de internaționalismul contemporan, deosebit de vechiul „cosmopolitism academic al veacului XVIII“. Conștienții de artificialismul batjocoritor al acestei „păci universale“, națiunile înșiși au datoria să o asigure pe cea adevărată cu promovarea internaționalismului prin integrarea sufletului național. — Teo —

Fallières la Bruxelles.—Marele și veșnicul neajuns al suveranilor a fost totdeauna acela de a nu cunoaște în anumite ocazii gândul supușilor lor. De altfel, lucrul nu e tocmai ușor, căci oricât de psiholog ai fi, adesea ori nu poți conta pe intențiunile unui singur individ; și deci cu atât mai puțin pe acelea ale Mulțimei. Reflecțiile acestea ni le-a sugerat vizita de zilele trecute a lui Fallières în Belgia.

Populația flamandă, de care guvernului îi era teamă că o să se dea la manifestații ostile, a făcut președintelui o primire din cele mai entuziaste; pe când... întreaga aristocrație belgiană, în orgoliul ei milenar, s'a abținut în mod demonstrativ dela toate festivitățile, din cauză că șeful statului francez se trage dintr-o modestă familie de țărani. Toate acestea n'au împiedicat totuși pe regele Albert ca în toastul rostit la primul banchet să spue președintelui între altele: Inimioasa primire a arătat președintelui ce sentimente are poporul belgian pentru Franța. El nu uită locul pe care îl ocupă geniul francez în istoria omenirii. Belgia s'a adăpat continuu din literatura și știința franceză. Se face de aceea talmaciul cuvintelor pe care orice Belgian le are pe buze, când asigură pe oaspe de dreapta prietenie a Belgiei...

Veșnic aceiaș nepricepere sau ipocrizie a suveranilor cari avansează tot felul de comedii pe seama supușilor lor. Ce-ar fi fost însă dacă i-ar fi dat cuiva în gâna ca după toastul acela, să delecteze distinsa și prietenoasa adunare, cu câteva versuri din sonetul lui Baudelaire: *Les Belges et la lune*:

*On n'a jamais connu de race si baroque
Que ces Belges. Devant le joli, le charmant,
Ils roulent des gros yeux et grognent sourdement;
Tout ce qui réjouit nos coeurs mortels, les choque...*

— Z. Z. —

REVISTA REVISTELOR

D-l I. Petrovici discută și în „Cultura română“ chestiunile de logică, cari îl preocupă statornic de multă vreme. Colaboratorul nostru aduce o contribuție însemnată la teoria polisilogismelor când studiind normele pe care le fixase Drobisch, ajunge să constate că „în afară de combinațiile supuse la regulile sale (ale lui Drobisch) există și combinații mai libere, în cari figurile silogistice se împreună într'un mod mai variat“.

În acelaș no. al revistei ieșene d. Găvănescul publică sub titlul „Literatura filosofică mai nouă în România“ un fragment din raportul ce scrisese d-sa asupra lucrărilor candidaților la catedra de Istoria și Enciclopedia filosofiei dela Universitatea din București. Profesorul ieșan cercetând lucrările celor doi candidați, d. P. P. Negulescu și C. Antoniade le discută și le comentează nu numai cultoată competența d-sale, dar încă cu o incontestabilă obiectivitate.

D-l I. Ursu tipărește conferența sa, ținută numai de două ori: odată în București, la liceul Sf. Sava; altă dată în Iași, la liceul Național. Cu tipărirea ei socotim că d. conferențiar își întrerupe turneul.

D-l Găvănescul, în conferența pe care a ținut-o la „cercul universitar Iași“,—și pe care o publică tot în acest număr—sfătuește pe bravii studenți naționaliști ieșeni „să ia de urgență o hotărâre“. Anume: să-și confecționeze numai decăt un cântec al lor și o uniformă specială. Povața că studentul trebuie să învețe mai întâi carte și apoi să facă politică, e foarte cuminte. Numai că studenții noștri n'au timp pentru aceasta,—ei au de lucru pe piețele Iașului,

unde cântă și țipă, huiduesc și lovesc întru mântuirea neamului.

Oricum, face rău d. profesor Găvănescul dacă învăță pe studenți că socialismul ar fi un „atomism individualist“. Aceasta nu e adevărat, cum nu e adevărat că acțiunea studenților dela Iași salvă-gardează cinstea neamului.

În *Economia Națională* No. 4 d. I. N. Angelescu dă o serie de considerente asupra *Impozitului progresiv pe plus-valuta imobiliară în Anglia și Germania*, foarte interesante pentru cel ce urmărește tendințele politice financiare moderne. Plus-valuta este creșterea continuă a rentei imobiliare, fără vre-o desfășurare de activitate specială din partea proprietarului, ci numai prin simplul fapt al creșterii populației, punerea în cultură a unor terenuri noi și perfecționarea mijloacelor de exploatare. Din cauză că această sporire de venituri este datorită numai societății este drept ca o parte măcar din ea să iasă din mâinile proprietarului și să intre în stăpânirea societății prin organul ei reprezentativ, Statul.

În Germania și Franța ultimele legiuri financiare au încercat să ia sub formă de impozit o co!a-parte a plus-valutei imobiliare. Pentru ca și cei bogați să ia o cât mai simțită parte în susținerea cheltuelilor generale, pentru ca cei săraci să fie mai degrevați de impozite, impunerea progresivă a plus-valutei este una dintre cele mai drepte și mai modeste măsuri.

În „Lucașarul“ schița d-lui Sadoveanu, *Drum la moș-Anania* este neobișnuit de caldă. Păcat însă că nu putem înțelege gustul autorului pentru un pușcaș uituc—fără nici un rost în acțiune—și nu putem prinde gestul lui Moș Dumitru care „ține hățurile cu colul“.

În *La masa calicului* d. Teodorian ne spune o poveste de vânatoare cu un moș vesel, cu 3 câini, cu o nevastă sgârcită și cu un boer tânăr căruia „i se făcuse foame de căne lihnit și-i chiorăiau mațele de foame“. Mai frumos nici că se poate! Titlul schiței acesteia e mai ales un simbol. Când e vorba de talent, natura e marele calic; și trebuie să o recunoaștem cu regret, de *la masa calicului* d-l Teodorian nu a prins nimica.

Pentru stăruința cu care d. Soricu ține neapărat să fie poet, ne simțim datori să anunțăm că și pentru acest număr d-sa a făcut o poezie.

Vorbind despre „*L'âme romantique de Théophile Gautier*“, în *Mercure de France*, d. René Laurent face reflecțiuni drepte asupra spiritului romantic în genere. Acesta, după părerea autorului, „cere imposibilul pentru că pretinde în afară ceea ce nu se poate găsi în sine: pentru a gustă amorul, trebuie să știi să iubești; pentru a domina trebuie să fii tare; marile bucurii estetice nu aparțin decât artistului puternic“. Dar oamenii „doresc ceace nu pot să realizeze, și nu văd că ei o doresc tocmai pentru aceasta: gustul imposibilului este însușirea neputinții; acei cari pot ceva n'au gândul să voiască ceace nu pot“. Și mai departe: „sub orice aspect s'ar observa, sufletul romantic trădează o ire-

mediabilă slăbiciune; acei cari fură atinși de el, mai mult sau mai puțin conștienți, încercară prin diverse metode să ușureze urmările-i dureroase. Novalis rupând toate legăturile cu viața, se refugiază într'o atmosferă mistică unde dorul său după imposibil se satisface creând legende și lăsându-se pradă inflcărilor religiei. Tieck, caută să facă bine din rău; proclamă că nostalgia e izvorul bucuriilor, că pacea spiritului însemnează moartea, că fericirea relativă pe care o poți atinge constă în a ascultă într'una glasul amăgitor al dorinții și nu în a-i pune limite; mirajul de care ascultă călătorul păstrează farmec și atunci când el știe că e miraj; căci rămâne într'un colț ascuns al inimei credința în posibilitatea minunii, în fericirea nesimțită care îți poate cădea într'o zi cine știe de unde“.

Gauthier nu s'a refugiat ca Novalis, într'o lume de arabescuri și visuri; iubea prea mult frumusețile pământului. N'a nutrit, ca Tieck, mica flacără a unei dorinți care renunță pe jumătate, devine fără scop, și de care te bucuri copilărește pentru că dă sufletului sdrcinări plăcute; el eră prea sincer, îi judecă însușirile prea sănătos și fără indulgență“. Și cu toate acestea, „publicul, nevăzând decât admirabilele sale producțiuni, îl privea ca pe un om „căruia îi plăceau lucrurile frumoase“ și știă să le creeze. Nu cunoștea însă la ce trebuință violentă și dureroasă răspundea această creațiune. Cizelând smalțurile sale sau contemplând palaturile din Grenade, până la ce punct Gautier și-a împăcat dorința sa romantică? E aci un secret al conștiinței sale pe care nu l'a desvăluit“.

MEMENTO

— D. Dr. I. Duscian, colaboratorul nostru, și-a trecut examenul de stat pe lângă facultatea de medicină din Moscova, obținând dreptul de liberă practică a medicinei în Rusia.

— Din Galați se anunță, că comitetul pentru ridicarea statuei lui M. Eminescu a hotărât ca desvelirea să se facă la sfârșitul lui Septemvrie.

Festivitatea va fi prezidată de d. ministru C. Arion.

Vor fi invitați toți scriitorii din România și toate societățile culturale.

— „Societatea Istorică Română“, prin președintele său, d. E. Kretzulescu, a luat inițiativa constituirii unui comitet româno-italian, ca răspuns la înființarea comitetului italo-român din Roma, în vederea strângerii relațiilor culturale și economice dintre cele două țări surori.

— La 20 Maiu st. n. la teatrul Chatelet din Paris s'a repreziat noua piesă a lui D'Annunzio—*San Sebastiano*, cu muzică de Debussy.

— D-l director al teatrelor nu ne lasă să așteptăm prea mult în „răbdarea“ pe care ne-o recomandase, când îndrăsnisem să ne îndoinim de răbdarea teatrului nostru național. Gazetele vestesc că d-sa a câștigat pentru scena aceasta, elemente nouă. Firește, ne bucurăm de revenirea D-nei Sturza, o artistă de gust rafinat și simpatic. Cu D-sa mai vin d-na Giurgea și d. Bulandra, cari, dacă nu sunt tot atât de necesari sânt însă ajutoare prețioase pentru societatea dramatică, dacă mai ales n'ar costa prea mult casa teatrului.

— La Bruxelles continuă procesul de moștenire al regelui Leopold. Avocatul prințesei Luisa, după un aspru rechizitoriu făcut răpoșatului, a pomenit între altele de 6 castroane de supă, 600 de farfurii, 24 de solnițe, 2 cratițe, hamuri, 10 veste roșii...

Penibil epilog al morții celui mai negustoros dintre monarhi!

— Zilele trecute a încetat din viață la München cunoscutul pictor portretist *Gustav Goldberg* unul din favoriții regelui—artist Ludvig II-lea căruia i-a lucrat o mulțime de opere de artă.

— Cu ocazia vizitei sale la Metz, Kaiserul a însărcinat pe D-rul Hautviller cu publicarea unui document din secolul al XVIII, descoperit în Arhiva din Paris, în care un Alsacian se plânge că după 100 de ani de dominațiune, Franța tratează Alsacia tot ca pe o țară cucerită, și cere regelui Ludovic XV, acordarea unei constituții.

— A murit *Gustav Mahler*, compositor de seamă și fost director al operii imperiale din Viena. A scris nouă simfonii și alte lucrări pentru orchestră: „Humoreske“, „Das blagende Lied“; și cântece. Ca director de operă și-a făcut un nume prin strălucita interpretare pe care știă s'o dea lui Wagner și Mozart. A știut să susție de asemenea și mu-

zica modernă, montând printre cele 29 opere noi pe care le-a dat pentru prima oară la opera imperială, „Fenersnet“ de Richard Strauss și „Louise“ de Charpentier.

— Inaugurarea monumentului lui Paul Verlaine s'a fixat pentru ziua de 28 Mai st. n. Vor ține cuvântări Léon Dierx „prinț al poezilor“ de azi și Edm. Lepelletier, devotatul prieten al poetului sărbătorit.

La Odéon se va da apoi un „Matinée Paul Verlaine“, în care se va juca „Les Uns et les Autres“ unica lucrare dramatică a poetului. Jean Richepin va ține o conferință, iar artiștii vor mai declamă și cântă din operele poetului, unele puse în muzică de Gabriel Fauré și Debussy.

— Pentru admiratorii lui Verlaine, pe cari îi bănuim și pe la noi: Sculptorul monumentului, d. de Niederhausen Rodo, a turnat în bronz aliat cu argint douăsprezece busturi reduse, ale poetului. Doritorii se vor adresa la „Mercure de France“.

— Piciorul și caricaturistul francez *Aristide Delannoy*, a murit. L'am putut cunoaște din „Le Rire“ și l'Assiette au Beurre, unde își desvăluia sufletul său revoltat și plin de amărăciune. Pentru un desen al său care reprezintă pe generalul d'Amade, (cel însărcinat cu potolirea luptelor din Maroc), Delannoy a făcut, în 1908, un an închisoare. Toți însă, recunosc în el un om de convingeri calde și capabil de orice devotament.

— Filosofia cea mai nouă, sigură, omenească și captivantă, pe care dacă nu o cree ca sistem *James*, totuși el o accentuă impunând-o — își înmulțește zilnic bibliografia. E. Le Brun a tradus „Pragmatismul“ pe care l'a explicat Bergson însuși în introducțiunea volumului. Boutroux o explică și el într'o lucrare consacrată special gânditorului american, care în mijlocul crizei filosofiei știu să reînsuflețească cugetarea omenească adâncind-o însă în realitatea—însăși, în știință, în viață.

— Asupra celebrei cântărețe *Malibran*, cea atât de mult proslăvită de Musset,—nu există până acum o biografie completă. La Plon-Paris a apărut de curând o lucrare vie și pitorească asupra originii și vieții excepționale de agitată a marelui cântărețe (A. Pougin: *Marie Malibran* cu un portret, 3.50 frs.

— *Scrisori inedite de-ale lui J. Jacques Rousseau* au apărut tot la Plon-Paris. Afară de unele cari au un caracter prea intim și de toate zilele,—mai sânt însă și altele cari conțin fapte personale, un plan de pedagogie dedicat unei mame tinere și o metodă curioasă și originală de predat botanica.

— Deși încă în viață, *Massenet* își are biografia: l-a scris-o Henry T. Fink (*Massenet and his operas*).

